

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΣΕΡΙΦΗ

A.M. 3217M015

ΘΕΜΑ

**Cesare Lombroso και Ευρω-Αμερικανοί επίγονοι: Προσεγγίσεις της γυναίκας
εγκληματία.**

Επιβλέπων Καθηγητής: Γρηγόρης Λάζος

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής: Ιάκωβος Φαρσεδάκης

Βασιλική Βλάχου

Αθήνα, 2020

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1) ΠΡΟΔΡΟΜΟΙ.....	
1.2) ΗΘΙΚΗ ΠΑΡΑΦΡΟΣΥΝΗ.....	
1.3) ΦΡΕΝΟΛΟΓΙΑ.....	
1.4) ΚΡΑΝΙΟΜΕΤΡΙΑ.....	
1.5) ΕΞΕΛΙΚΤΙΣΜΟΣ.....	
1.6) ΕΚΦΥΛΙΣΜΟΣ	
2)ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ	
2.1) CESARE LOMBROSO.....	
2.2) Ο Γεννημένος Εγκληματίας.....	
2.3) Έγκλημα και αιτίες.....	
2.4) Lombroso και Ποινική Δικαιοσύνη.....	
2.5) Η Επιστημολογική συμβολή του Lombroso.....	
3) Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΑΣ	
3.1) Πολιτισμικές Επιρροές.....	
3.2) Η Κανονική Γυναίκα – Ανθρωπομετρικά Χαρακτηριστικά.....	
3.3) Η Κανονική Γυναίκα – Βιολογικά και Ψυχολογικά Χαρακτηριστικά	
3.4) Η Εγκληματίας Γυναίκα – Ανθρωπομετρικά Χαρακτηριστικά	
3.5) Εκδιδόμενη και Αταβισμός	
3.6) Η Εγκληματίας Γυναίκα – Βιολογικά και Ψυχολογικά Χαρακτηριστικά.....	
4) ΟΙ ΕΠΙΓΟΝΟΙ.....	
4.1) William Isaac Thomas	
4.2) Otto Pollak - Η κρυμμένη Εγκληματικότητα.....	
4.2.1) Προσωπικά Χαρακτηριστικά.....	
4.2.2) Βιολογικά Χαρακτηριστικά.....	
4.2.3) Κοινωνικοί Παράγοντες.....	
4.3) Katharina Dalton.....	
4.4) Βιολογικές Εξηγήσεις – Λοιπές Ερευνητικές Απόπειρες.....	
5) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	
6) ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	

ABSTRACT

The first scientific studies of criminal phenomenon were attempted through biological theories in the end of 18th century and 19th century and criminal theories occurred rather contemporaneously in America and Europe. Rush, Pinel and Prichard approached the criminal behavior as a consequence of deterioration of the brain, through the theory of moral insanity. Almost coeval with the theory of moral insanity the science of phrenology, with foremost exponents Gall and Spurzheim, attempted to explain human behavior as a whole, by charting the brain and separating it in organs responsible for every aspect of human behavior. In a similar attempt Broca focused mainly on the size and the capacity of the cranium by proceeding to anthropometric studies. Evolutionism and degeneration theory, together with, the idea that degenerative aberrations are inherited and transmitted from one generation to the next, were issues that influenced Lombroso's criminological thinking. All the above scientific trends were used by Lombroso so as to build his 'born criminal' theory. In a clearly positive manner Lombroso innovated by creating a fully fledged theory about the criminal phenomenon. Lombroso's theory was underpinned by various scientific fields such as medicine, anthropology, psychology as well as, jurisprudence. The way Lombroso approached the criminal woman is of great importance, considering that he did nothing more than to illustrate man's superiority over woman's by setting the borders of womanliness defining women as inferior human beings possessing poor mental, physical and social skills compared to those of men.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι πρώτες επιστημονικές μελέτες του εγκληματικού φαινομένου, απαλλαγμένες από θεολογικές και μεταφυσικές εξηγήσεις, επιχειρήθηκαν με τις βιολογικές θεωρίες στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και τον 19^ο αιώνα. Οι πρώτες θεωρήσεις για το έγκλημα προέκυψαν σχεδόν ταυτόχρονα σε Αμερική και Ευρώπη. Οι Rush, Pinel και Prichard προσέγγισαν την εγκληματική συμπεριφορά ως αποτέλεσμα εγκεφαλικής αλλοίωσης μέσα από την θεωρία της ηθικής παραφροσύνης. Σχεδόν σύγχρονη της θεωρίας της ηθικής παραφροσύνης, η επιστήμη της φρενολογίας με κύριους εκφραστές τους Gall

και Spurzheim, επιχείρησε να εξηγήσει εν γένει την ανθρώπινη συμπεριφορά χαρτογραφώντας τον εγκέφαλο και χωρίζοντάς το σε όργανα τα οποία ήταν υπεύθυνα για κάθε έκφανση της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Μια παρόμοια προσπάθεια έγινε και από τον Broca, ο οποίος εστίασε κατά βάση στο μέγεθος του κρανίου και της χωρητικότητας αυτού, αλλά και προχωρώντας σε ανθρωπομετρικές μελέτες. Οι θεωρίες του εξελικτισμού και του εκφυλισμού και η ιδέα της κληρονομικότητας των εκφυλιστικών καταστάσεων από γενιά σε γενιά, ήταν ζητήματα που επηρέασαν την εγκληματολογική σκέψη του Lombroso. Στα παραπάνω επιστημονικά ρεύματα μεταξύ άλλων που δεν παρουσιάζονται στην παρούσα εργασία, κράτησε ο Lombroso για να χτίσει την θεωρία του γεννημένου άνδρα και γυναίκας εγκληματία. Με καθαρά θετικιστικό τρόπο ο Lombroso, καινοτόμησε δημιουργώντας μια ολοκληρωμένη θεωρία για το εγκληματικό φαινόμενο. Μια θεωρία που ενισχύονταν από διαφορετικά επιστημονικά πεδία όπως, της ιατρικής, της ανθρωπολογίας, της ψυχολογίας αλλά και της νομικής. Ιδιαίτερη σημασία έχει η προσέγγιση της γυναίκας εγκληματία, όπως αυτή επιχειρήθηκε από τον Lombroso, ο οποίος μέσα από το έργο του δεν έκανε τίποτα περισσότερο από το να αναδείξει την ανωτερότητα του άνδρα μέσα από την οριοθέτηση της γυναικείας ύπαρξης, ορίζοντάς την ως κατώτερη του άνδρα, με μειωμένες πνευματικές και σωματικές ικανότητες και κοινωνικές δεξιότητες σε σχέση με αυτές του άνδρα.

Λέξεις κλειδιά: Εγκληματική ανθρωπολογία, C. Lombroso, Γυναίκα Εγκληματίας, αταβισμός.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι η εγκληματική συμπεριφορά, αποτέλεσμα κοινωνικών και βιολογικών παραγόντων πέρα από τον αυτοέλεγχο του υποκειμένου ή οι άνθρωποι επιλέγουμε ελεύθερα την πορεία των πράξεών μας; Οι πρώτες απόπειρες εξήγησης του εγκληματικού φαινομένου ήταν βιολογικές. Το έγκλημα μέχρι τα τέλη του 18^{ου} αιώνα αντιμετωπίζονταν υπό το θεολογικό πρίσμα της αμαρτωλότητας, ενώ η κλασική σχολή της εγκληματολογίας πρέσβευε την ελεύθερη βούληση του εγκληματία και την ικανότητα του ωφελμιστικού υπολογισμού των πράξεων και των συνεπειών του υποκειμένου. Οι βιολογικές θεωρίες αντιμετωπίστηκαν, εν μέρει, ως προσπάθειες μετατόπισης της ευθύνης από τους κοινωνικούς εγκληματογόνους παράγοντες στο άτομο που εγκληματεί.

Το ενδιαφέρον αυτής της εργασίας επικεντρώνεται στη θεώρηση περί της γυναικείας εγκληματικότητας και κατ' επέκταση της ίδιας της γυναικείας υπόστασης και πως αυτή διαμορφώνεται, αρχικά από τον Cesare Lombroso και μετέπειτα από τους επιγόνους του με όρους βιολογίας και ανατομό-ανθρωπομετρίας. Ακολουθήθηκε βιβλιογραφική έρευνα προκειμένου να συλλεχθεί το υλικό για την εκπόνησή της.

Ο Lombroso, ήταν ο πρώτος που συνδύασε την στατιστική και την ανθρωπολογία για να αναπτύξει μια επιστημονική πραγματεία, συνεισφέροντας στην ιδέα πως οι αιτίες του εγκλήματος εδράζουν σε σωματικές ή πνευματικές ανωμαλίες. Προσπερνώντας το περιβάλλον, εστιάζει στην ατομικότητα της εγκληματία ή, ακόμα καλύτερα, στην βιολογική σύσταση της εγκληματία της οποίας η συμπεριφορά προκύπτει από την φυσική της προδιάθεση. Ακολουθώντας μια σύντομη διαδρομή των βιολογικών θεωρήσεων του 19^{ου} αιώνα η εργασία ξεκινά στην πρώτη ενότητα με τις θεωρίες της ηθικής παραφροσύνης, της φρενολογίας, της κρανιομετρίας, του εξελικτισμού και τέλος του εκφυλισμού, πέντε προγενέστερες επιστήμες της εγκληματικής ανθρωπολογίας, οι οποίες επηρέασαν την επιστημονική σκέψη του Lombroso. Στην δεύτερη ενότητα, παρουσιάζεται, επίσης εν συντομία, το έργο του Lombroso και της Ιταλικής Θετικής Σχολής, ενώ, επιχειρείται η προσέγγιση της γυναίκας εγκληματία όπως αυτή παρουσιάστηκε μέσα από την έρευνα του Lombroso, κάνοντας εκτενή αναφορά στο έργο του αλλά και πλαισιώνοντας το θέμα με την θέση και άλλων επιστημόνων σύγχρονων και νεότερων του Lombroso. Στο τρίτο μέρος η εργασία επιχειρεί να προσεγγίσει τους επιστήμονες Isaac Thomas, Otto Pollak και Katharina Dalton οι οποίοι ασχολήθηκαν με την εξήγηση της γυναικείας εγκληματικότητας. Η εργασία κλείνει με την κριτική του έργου του Lombroso αλλά και των επιγόνων του.

1) ΠΡΟΔΡΟΜΟΙ

1.1) ΗΘΙΚΗ ΠΑΡΑΦΡΟΣΥΝΗ – B. Rush, P. Pinel, J. C. Prichard

Ο *Benjamin Rush* (1745-1813), αντιλήφθηκε την πνευματική διαταραχή ως μια ασθένεια την οποία προσπάθησε να θεραπεύσει (Rafter, 2008: 21) και ερμήνευσε την εγκληματική συμπεριφορά με τους όρους της ηθικής εξαχρείωσης (Rafter, 2004:

986). Υποστήριξε πως οι έμφυτες νοητικές ικανότητες του νου όπως η κατανόηση, η θέληση, η μνήμη, η συνείδηση, η ηθική νοητική ικανότητα και η αίσθηση του Θεού μπορεί να διαταραχθούν μεμονωμένα ή όλες μαζί, κάνοντας λόγο για *μερική* και *ολική ηθική διαταραχή*. Στην μερική διαταραχή, το άτομο έχει επίγνωση των πράξεών του, ενώ στην περίπτωση που η διαταραχή είναι ολική το άτομο εγκληματεί κατ' επανάληψη ενώ την ίδια στιγμή αδυνατεί να δείξει μεταμέλεια. Η ηθική λειτουργία του νου μπορεί να είναι ελαττωματική εκ γενετής ή να υποστεί βλάβη κατά την διάρκεια της ζωής εξαιτίας παραγόντων όπως ένας πυρετός, η κακή διατροφή αλλά και οι κλιματικές συνθήκες οι οποίες μπορούν να εξασθενήσουν την ηθική κρίση των ανθρώπων. Ο Rush ήταν αντίθετος με τον καταλογισμό της πράξης σε άτομα με νοητική διαταραχή, επιμένοντας πως αυτά τα άτομα πρέπει να αντιμετωπιστούν ως ασθενείς. Επιπλέον, αντιλήφθηκε πρώτος το έγκλημα ως ένα φυσικό φαινόμενο το οποίο επιδέχεται επιστημονικής εξήγησης και συνέδεσε τα φυσικά αίτια με την ανήθικη συμπεριφορά σχηματίζοντας την πρώτη βιολογική θεώρηση για το έγκλημα στην πρώιμη νεότερη εποχή. (Λάζος, 2018: 4).

Ο *Philippe Pinel* (1745-1826), Γάλλος ψυχίατρος, απέρριψε τη θέση της οργανικής βλάβης (αλλοίωσης) του εγκεφάλου και κατέληξε στο συμπέρασμα πως το πνεύμα μπορεί να αρρωστήσει χωρίς ο εγκέφαλος να υποφέρει από μια αντίστοιχη βλάβη (Dain, 1964: 64-67). Ο Pinel διακρίνει την ψυχική διαταραχή σε πέντε τύπους: την μελαγχολία, την άνοια, την ιδιοτεία, την μανία με παραισθήσεις και την μανία χωρίς παραισθήσεις. Ερεθίσματα όπως η επιδίωξη δόξας ή πλούτου, η ματαιοδοξία, ο φανατισμός, η αποτυχία, η απόγνωση, ο έρωτας, το θρησκευτικό ή πατριωτικό πάθος μπορούν να προκαλέσουν πνευματική αλλοτρίωση (Λάζος, 2018: 5). Για τον Pinel, η σωστή εκπαίδευση και η πειθαρχία είναι καθοριστικής σημασίας για την εμφάνιση της παραφροσύνης, όταν ένα πνεύμα είναι διεστραμμένο και ανυπότακτο από φυσικού του (Pinel, 1806: 151). Συνδέει έτσι την ανθρώπινη βιολογία με την απόκλιση από τις κοινωνικές νόρμες και κατ' επέκταση με το έγκλημα.

Για τον *James Cowles Prichard* (1786-1848), η ηθική παραφροσύνη είναι ‘‘μια μορφή πνευματικής διαταραχής η οποία αποτελείται από μια νοσηρή διαστροφή των φυσικών συναισθημάτων, των αισθημάτων στοργής και αγάπης, της διάθεσης, των συνηθειών, των ηθικών προδιαθέσεων και των φυσικών παρορμήσεων χωρίς καμία αξιόλογη διαταραχή ή ελάττωμα της νοημοσύνης ή των λειτουργιών της γνώσης και

της λογικής και ιδιαίτερα χωρίς καμία παράφρονα ψευδαίσθηση ή παραίσθηση’’ (Prichard, 1835: 4,6). Ο Prichard συνέδεσε την παραφροσύνη με την κληρονομικότητα αλλά και με περιπτώσεις με ιστορικό παραφροσύνης, υψηλού πυρετού ή επιληψίας. Πρότεινε την εξέταση του νευρικού συστήματος και του εγκεφάλου, αδιαφορώντας παντελώς για την επίδραση που μπορεί να είχαν οι κοινωνικές συνθήκες στην εκδήλωση της παραφροσύνης και εστιάζοντας στον ψυχισμό και την βιολογία του ανθρώπου (Λάζος, 2018: 6). Ο Prichard υποστήριζε τον εγκλεισμό των ηθικά παραφρόνων εγκληματιών σε άσυλα αντί του απαγχονισμού τους. Οι θεωρίες περί ηθικής παραφροσύνης κατανόησαν την απόκλιση και το έγκλημα ως μια κοινωνική παθολογία με βιολογικά, κοινωνιολογικά και ψυχολογικά αίτια.

1.2) ΦΡΕΝΟΛΟΓΙΑ – J. Gall, J. Spurzheim, G. Combe

Ως φρενολογία ορίζεται: η προσπάθεια κατανόησης του ανθρώπινου χαρακτήρα και της ανθρώπινης συμπεριφοράς εν γένει – της εγκληματικής ειδικότερα – κυρίως μέσα από την μελέτη του περιγράμματος του κρανίου, των καμπυλώσεων αυτού αλλά και τις διαστάσεις του. Για τους φρενολόγους του 19^{ου} αιώνα, η φρενολογία ήταν η ‘μόνη αληθινή επιστήμη του μυαλού’ (Van Wyhe, 2002). Ο εγκέφαλος είναι το όργανο που συνυπάρχουν όλες οι τάσεις, οι προδιαθέσεις, τα συναισθήματα και οι ικανότητες, και αποτελείται από τόσα διαφορετικά ειδικά όργανα, όσες είναι και οι προδιαθέσεις, τα συναισθήματα και οι ικανότητες του ατόμου. Κύριοι εκφραστές της ήταν οι *Joseph Gall, Johann Spurzheim* και ο *George Combe*.

Οι φρενολόγοι υιοθέτησαν μεθόδους όπως την συλλογή δεδομένων και την διατύπωση θετικιστικών υποθέσεων για την αντικειμενική κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων. Η φρενολογία διασταυρώθηκε και με άλλες επιστημονικές προσπάθειες όπως η ψυχολογία, η ψυχιατρική, η ανατομία και η ανθρωπολογία (Rafter, 2005: 65-67). Η φρενολογία σε σύγχρονους όρους ήταν μια βιολογική και κοινωνική επιστήμη, πρόδρομος της κοινωνιοβιολογίας και της εξελικτικής ψυχολογίας. Η εγκληματική συμπεριφορά οφείλεται στη δυσανάλογη ανάπτυξη μιας λειτουργίας η οποία επιδρά στο διανοητικό σύστημα. Η αιτία μπορεί να βρίσκεται στην κακή ποιότητα του περιβάλλοντος, στη βεβαρημένη κληρονομικότητα ή σε

κάποια ασθένεια εξαιτίας της οποίας οι λειτουργίες υπέστησαν βλάβη. Σίγουρα όμως, όχι στην ατομική επιλογή. Η ελεύθερη βούληση δεν έχει θέση στον ντετερμινισμό της φρενολογίας.

Οι φρενολόγοι Combe και Simpson, κατέφυγαν σε μια τυπολογία για το ανθρώπινο είδος. Ο George Combe (1788-1858), μίλησε για τρεις τύπους ανθρώπων, διακρίνοντας τους ως εξής: α) εκείνοι οι άνθρωποι που έχουν ελεύθερη βούληση και πρέπει να τους επιβάλλεται τιμωρία αν εγκληματήσουν, β) εκείνοι των οποίων οι εγκληματικές παρορμήσεις τους είναι δυνατές αλλά ακόμα είναι υπεύθυνοι, και γ) οι καθ' ἑξιν εγκληματίες, οι ανεπίδεκτοι, οι ηθικά ασθενείς και οι οποίοι δε θα έπρεπε να τιμωρηθούν, αλλά να περιοριστούν και να απασχοληθούν σε χρήσιμη εργασία για όλη τη ζωή τους, με τόση ελευθερία όση θα μπορούν να απολαύσουν χωρίς να την καταχραστούν (Combe, 1841, κεφ.1: 204-207).

Η φρενολογία απέρριψε τον ανταποδοτικό και ανατρεπτικό χαρακτήρα των ποινών και υποστήριξε την αναμόρφωση καθώς και την ηθική και πνευματική βελτίωση των εγκληματιών (Λάζος, 2018: 17). Η τιμωρία αυξάνει το έγκλημα αφού εκφυλίζει τη φυσική, την ηθική και την πνευματική κατάσταση των φυλακισμένων η οποία στη συνέχεια θα κληρονομηθεί από τους απογόνους τους (Sampson, 1843: 10). Οι φρενολόγοι πίεζαν να καταργηθούν οι τιμωρίες που προκαλούσαν αναπηρία όπως το μαστίγωμα, ο διάδρομος και η απομόνωση, γιατί αυτές μπορούσαν να αποκτηνώσουν τον φυλακισμένο (Combe, 1854: 35, έμφαση στο πρωτότυπο). Επιπλέον αντιτάχθηκαν στη θανατική ποινή και τις δημόσιες εκτελέσεις καθώς αυτές αποκτήνωναν τους θεατές, διέγειραν τις καταστροφικές προδιαθέσεις και παρέλυαν τις ηθικές ευαισθησίες τους. (Rafter, 2008: 55-56). Η καλύτερη πιθανή τιμωρία ήταν η φυλάκιση. Η φυλακή μπορούσε να απομονώσει τον εγκληματία από τον υπόλοιπο πληθυσμό, ώστε να μην καταστρέψει τις ηθικές ικανότητες και των υπολοίπων. Για τον Gall, ο ποινικός νόμος θα έπρεπε να "αποτρέπει το έγκλημα, να αναμορφώνει τους κακοποιούς και να προστατεύει την κοινωνία από τους μη διορθώσιμους" (Gall, 1825, τομ. 1: 339, έμφαση στο πρωτότυπο). Η ηθική, πνευματική και θρησκευτική εκπαίδευση, των καταδίκων θα οδηγούσαν σε μεγαλύτερο βαθμό ελευθερίας, αυτοελέγχου, και κοινωνικής ευχαρίστησης. Στη συνέχεια, θα ακολουθούσε η αποφυλάκισή τους σε ένα καθεστώς 'ηθικής επιτήρησης' – μια ιδέα που από τα τέλη

του 19^{ου} αιώνα θα εφαρμόζονταν στη δυτική Ευρώπη και στις ΗΠΑ και θα ονομάζονταν ‘αποφυλάκιση υπό όρους’.

1.3) ΚΡΑΝΙΟΜΕΤΡΙΑ – P. Broca

Ο Paul Broca (1824-1880), Γάλλος καθηγητής ιατρικής, ανατόμος, νευρολόγος και ανθρωπολόγος όρισε την ανθρωπολογία ως την ‘φυσική ιστορία του ανθρώπου’. Δημιούργησε μεθόδους κατηγοριοποίησης του χρώματος των μαλλιών και του δέρματος και καθόρισε την αναλογία του εγκεφάλου στο κρανίο, ενώ τόνιζε πως ‘‘ υπάρχει μια αξιοσημείωτη σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη της ευφυΐας και του όγκου του εγκεφάλου’’ (Broca, 1861: 139). Ο Broca αποφάσισε πως για να μετρήσει την κρανιακή χωρητικότητα, το γέμισμα των κρανίων με σκάγια (τεχνική που αργότερα ακολούθησε και ο Λομπρόζο) έδινε τα καλύτερα αποτελέσματα ώστε να αναπτύξει μια αντικειμενική μέθοδο για την μέτρηση της χωρητικότητας του κρανίου (Gould, 1980: 116-117).

Υποστήριζε πως ο εγκέφαλος είναι μεγαλύτερος στους άνδρες από ότι στις γυναίκες αλλά και στις ανώτερες φυλές από ότι στις κατώτερες. Αντιστοίχως, το λευκό δέρμα, τα ίσια μαλλιά, και το ίσιο πρόσωπο (χωρίς μια προεξέχουσα γνάθο) είναι χαρακτηριστικά που συναντούνται στις ανώτερες ομάδες στην ανθρώπινη κατάταξη (Broca, 1861: 188, 288, 295, 306). Μέσα από ανθρωπομετρικές μελέτες περίπου το 1862 ο Broca επιχείρησε να καταδείξει την ανωτερότητα των λευκών Ευρωπαίων ανδρών έναντι των γυναικών, των φυλών της Αφρικής και των Αβοριγίνων της Αυστραλίας, αποδίδοντας στους δεύτερους ζωώδη χαρακτηριστικά που μάλλον συνάδουν με των ουρακοτάγκων παρά με ανθρώπου (Gould, 1980: 109-110). Όταν τα αποτελέσματα των μετρήσεων τον διέψευσαν και δεν μπορούσε να υπερασπιστεί την ανωτερότητα του λευκού Ευρωπαίου, αναγκάστηκε μεν, να εγκαταλείψει το βασικό του κριτήριο που ήταν το μέγεθος του εγκεφάλου, υποστήριξε δε, τη σημασία του μικρού εγκεφάλου ως σημάδια κατωτερότητας, ‘‘[...] όμως αυτό δεν καταστρέφει την αξία του μικρού μεγέθους του εγκεφάλου, ως σημάδι κατωτερότητας’’ (Broca, 1873: 38). Ο Broca, όπως υποστηρίζει ο Gould, μπορούσε να αρνηθεί το ένα άκρο αν τα συμπεράσματα δεν ήταν βολικά, και να επιβεβαιώσει με το ίδιο κριτήριο το άλλο άκρο (1980: 110).

Ένα ακόμα πρόβλημα που ανέκυπτε από τις μετρήσεις και που έπρεπε να αντιμετωπίσει-εξηγήσει ο Broca, ήταν ο μεγάλος εγκέφαλος των εγκληματιών και των γυναικών. Πολλοί οπαδοί της κρανιομετρίας και ανθρωπολόγοι προβληματίστηκαν από το μεγάλο μέγεθος του εγκεφάλου πολλών εγκληματιών. Η τοποθέτηση του Broca επ' αυτού ήταν πως, ο ξαφνικός θάνατος που επέρχονταν με την εκτέλεσή τους, απέτρεπε την σμίκρυνση του εγκεφάλου που παρήγαγαν οι μεγάλες περίοδοι ασθένειας στους τίμιους άνδρες. Ειδικότερα ο θάνατος δι' απαγχονισμού υπερχείλιζε τον εγκέφαλο και οδηγούσε σε ψευδώς μεγάλο βάρος (Gould, 1980: 121,126). Σύμφωνα με τον Broca, “το σχετικά μικρό μέγεθος του γυναικείου εγκεφάλου, εξαρτάται εν μέρει από την σωματική της κατωτερότητα και εν μέρει από την πνευματική της κατωτερότητα” (Broca, 1861: 153). Οι γυναίκες δε χρειάζονται περισσότερο εγκέφαλο αφού ο ρόλος τους είναι να ανατρέφουν τα παιδιά, να αγαπάνε και να είναι παθητικές. Οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν τις πιο κατώτερες μορφές της ανθρώπινης εξέλιξης, επιδεικνύουν μεγάλη συναισθηματική αστάθεια, απουσία της λογικής σκέψης και ανικανότητα για την λογική κρίση, “αυτές πλησιάζουν περισσότερο στα παιδιά και τους άγριους παρά σε έναν πολιτισμένο ενήλικα άνδρα” (Le Bon, 1879: 60-61). Όπως υποστηρίζει ο Gould, τα επιχειρήματα της κρανιομετρίας έχασαν πολλή από την μαγεία τους στον 20^ο αιώνα, καθώς οι οπαδοί της αιτιοκρατίας μετέστρεψαν την πίστη τους στα τεστ νοημοσύνης ως μια πιο άμεση διαδρομή για τον ίδιο, μη έγκυρο, στόχο – την ιεράρχηση των ομάδων βάσει της πνευματικής αξίας (Gould, 1980: 140).

1.4) ΕΞΕΛΙΚΤΙΜΟΣ –

Στις αρχές του αιώνα, ο Γάλλος ζωολόγος Jean-Baptiste Lamarck, με την δίτομη μελέτη του *Philosophie zoologique* (1809) πρότεινε μια σημαντική θεωρία σύμφωνα με την οποία, οι οργανισμοί εξελίσσονται προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες προσαρμογής τους σε καινούργια περιβάλλοντα. Ένα δεύτερο σημείο κλειδί στην θεωρία του Lamarck και εκείνο που αποδείχτηκε να έχει μεγαλύτερη εγκληματολογική σημασία, ήταν εκείνο της χρήσιμης-κληρονομικότητας. Από αυτήν την άποψη, τα αποκτηθέντα χαρακτηριστικά γνωρίσματα διατηρούνται μέσω της κληρονομικότητας και περνάνε στους απογόνους. Η χρήσιμη-κληρονομικότητα του Lamarck, έγινε η βάση για την κεντρική εγκληματολογική ιδέα του αιώνα, της ιδέας του εκφυλισμού (Rafter, 2008: 91-92)

Ο Δαρβίνος χρησιμοποίησε την θεωρία της χρήσιμης-κληρονομικότητας του Lamarck, στο βιβλίο του *Η Καταγωγή του Ανθρώπου (The Descent of Man (1871)*. Η οπτική του Δαρβίνου ήρθε σε αντίθεση με βασικές θρησκευτικές πεποιθήσεις για την δικαιοσύνη και την δύναμη του καλού να κυριαρχήσει επί του κακού, τονίζει η Rafter (2008: 93). Υπονόησε πως οι εγκληματίες δεν μπορούν να προσαρμοστούν στον πολιτισμένο κόσμο, επειδή θα τον βλάψουν ανεπανόρθωτα. Οι εγκληματίες είναι κατώτερες μορφές ζωής, λιγότερο εξελιγμένοι και λιγότερο προσαρμοσμένοι στην ύπαρξη στον πολιτισμένο κόσμο. Ωστόσο, η πιο σημαντική συνεισφορά του Δαρβίνου στην εγκληματολογία, ήταν, όπως παρερμηνευμένα κάποιοι αντιλήφθηκαν, η ‘θεωρία του για την καταγωγή της μαϊμούς’. Υποστήριξε πως οι μαϊμούδες και οι άνθρωποι κατάγονταν από έναν κοινό πρόγονο, μια θέση που όλοι οι σημαντικοί εγκληματολόγοι του 19^{ου} αιώνα, χρησιμοποίησαν για να καταλήξουν πως, οι εγκληματίες πρέπει να είναι πιο κοντά στις λιγότερο εξελιγμένες μορφές ζωής – τους πιθήκους και τους σκουρόχρωμους άγριους (Rafter, 2008: 93-94).

Το σκεπτικό του 19^{ου} αιώνα για το έγκλημα, επηρεάστηκε βαθιά, όχι μόνο από την ιδέα της φυσικής εξέλιξης αλλά και, από της κοινωνικής ή ηθικής εξέλιξης. Η ηθική λογική ταυτίζεται ουσιαστικά με τα κοινωνικά ένστικτα, ο αυτοέλεγχος και η συνείδηση, στο τέλος γίνονται μόνιμες πλευρές της ανθρώπινης φύσης (Darvin, 1871: 97-98). Οι ιδέες για την κοινωνική εξέλιξη που διατυπώθηκαν από τον Άγγλο φιλόσοφο Herbert Spencer, άσκησαν σχεδόν την ίδια επιρροή στην εγκληματολογική θεωρία. Αντιλαμβάνοντας την ‘κοινωνία ως οργανισμό’, ο Spencer δίδαξε πως η κοινωνία εξελίσσεται ακριβώς όπως ένας μεμονωμένος οργανισμός, περνώντας από τα ίδια στάδια και με την ίδια σειρά (Spencer, 1876a: part1). Όπως υποστηρίζει η Rafter, αυτή η σύγκριση είχε σημαντικές επιπτώσεις στην ερμηνεία της βλάβης που προκαλείται από το έγκλημα - εάν η εγκληματικότητα είναι μια βιολογική κατάσταση και εάν η κοινωνία είναι ένας οργανισμός, τότε το έγκλημα δεν προκαλεί ζημιά μόνο στο άμεσο θύμα αλλά επίσης και στο σώμα της κοινωνίας (2008: 95). Αυτό το επιχείρημα με την σειρά του ενίσχυσε την ιατρική αντίληψη για την εγκληματικότητα σύμφωνα με την οποία, ο εγκληματίας είναι άρρωστος, ικανός να μολύνει το σώμα της κοινωνίας. Η οργανική θεωρία του Spencer, τον οδήγησε να διατυπώσει την πολιτική που έγινε γνωστή ως ‘κοινωνικός Δαρβινισμός’.

Η ιδέα της αναδρομής ή του αταβισμού αν και εμφανίστηκε στα γραπτά πολλών εξελικτικιστών, καλλιεργήθηκε από τον Γερμανό μορφολόγο Ernst Haeckel. Οι

εγκληματολόγοι ελκύστηκαν αμέσως από τον αταβισμό, την τερατογένεση, και την υποτροπή, ως τρόπους εξήγησης της εμφανούς έλλειψης ανάπτυξης των εγκληματιών. Οι θεωρία του Haeckel, ενίσχυσε επίσης τη θέση πως οι εγκληματίες ήταν όπως οι άγριοι, ανθρώπινοι τύποι που δεν είχαν αναπτυχθεί πλήρως. Στενά συνδεδεμένη με την αντίληψη του αταβισμού, ήταν αυτή της τερατογένεσης. Εδώ η άποψη ήταν πως, η εξέλιξη πολλές φορές παράγει τερατόμορφα μέρη στο σώμα. Οι εγκληματολόγοι – ανθρωπολόγοι, ερμήνευσαν τις τερατογενέσεις και άλλες ανωμαλίες ως ενδείξεις της καθυστερημένης εξέλιξης στο ατομικό επίπεδο και οδηγήθηκαν στην αντίληψη ενός εγκληματία σηματοδεδεμένου από σωματικές και ψυχολογικές παραμορφώσεις (Rafter, 2008: 95-96).

Η ιδέα της αναδρομής συνδέθηκε στενά με την θεωρία του εκφυλισμού, τονίζει η Rafter, η ατομική εξελικτική απόκλιση θα μπορούσε να προκύψει μέσω της αναδρομής, καθώς και του αταβισμού και της τερατογένεσης (2008: 96). Και στις τρεις περιπτώσεις, αυτό σηματοδοτεί μια υποβάθμιση προς περισσότερο πρωτόγονες και ανήθικες καταστάσεις. Ο Άγγλος ψυχίατρος Henry Maudsley, εξήγησε πως η τάξη των εγκληματιών αποτελεί, “ένα εκφυλισμένο ή παθολογικό είδος της ανθρωπότητας, σηματοδεδεμένο από ιδιαίτερα χαμηλά σωματικά και πνευματικά χαρακτηριστικά” (Maudsley, 1874: 29-30). Όλες αυτές οι δηλώσεις αντιπροσώπευαν τις προσπάθειες να εξάγουν από την ιδέα της εξέλιξης των ειδών, διδάγματα για την γένεση της εγκληματολογίας και την φύση των εγκληματιών (Rafter, 2008: 97).

1.5) ΕΚΦΥΛΙΣΜΟΣ –

Επιπρόσθετα με την ιδέα της εξέλιξης των ειδών, ένα δεύτερο κύριο εξελικτικό ζήτημα επηρέασε την αρχική εγκληματολογική σκέψη, η ιδέα της κληρονομικότητας. “Κληρονομικότητα είναι αυτή η μυστηριώδης επίδραση που προκαθορίζει ότι ο απόγονος θα μοιάσει στους γονείς του”, έγραφε ο S. A. K. Strahan στο διάσημο βιβλίο του για την κληρονομικότητα (Strahan, 1892: 10). Για τους κοινωνικούς θεωρητικούς του 19^{ου} αιώνα, η πιο επιδραστική, και με μεγάλη διαφορά, ιδέα για την κληρονομικότητα, ήταν η ιδέα του εκφυλισμού. Εκείνοι οι οποίοι έγραψαν για τον εκφυλισμό, διατύπωναν την αρχή μιας εγγενούς κατάστασης – του εκφυλισμού ή της εκφύλισης, ο οποίος προκαλεί άλλες βλάβες, συμπεριλαμβανομένων της εγκληματικότητας, της επιληψίας, της παραφροσύνης και της πενίας. Οι θεωρητικοί πίστευαν πως ο εκφυλισμός μπορεί να εκδηλωθεί σε οποιονδήποτε αριθμό

σωματικών και κοινωνικών ασθενειών. Επίσης φαντάστηκαν μια συνεχή αλληλεπίδραση ή κυκλική ανατροφοδότηση μεταξύ της κατάστασης του εκφυλισμού και των εκδηλώσεών του, ώστε η εγκληματικότητα να ήταν και το αποτέλεσμα και η αιτία του εκφυλισμού (Rafter, 2008: 98).

Η θεωρία του εκφυλισμού ταιριάζει πολύ (και πράγματι στηρίζετε σε αυτήν) με την Λαμαρκιανή ιδέα της χρήσιμης-κληρονομικότητας, εννοώντας την κληρονομικότητα των αποκτούμενων χαρακτηριστικών. Σύμφωνα τον Strahan, εκείνοι που πίνουν πολύ, που γίνονται τεμπέληδες ή αποτυγχάνουν να πειθαρχήσουν στο μυαλό τους, κινδυνεύουν να πισωγυρίσουν στην εξελικτική κλίμακα και να περάσουν την εκφύλισή τους στους απόγονούς τους (Strahan, 1892: 80). Η Βίβλος για τους θεωρητικούς του εκφυλισμού, ήταν το *Πραγματεία στην Σωματική, Πνευματική και Ηθική Εκφύλιση*, (Treatise on Physical, Intellectual, and Moral Degeneration, 1857) του Benedict Auguste Morel, αρχίατρος ενός ασύλου παραφρόνων στην Γαλλία. Ο Morel, ορίζει τον εκφυλισμό σε όρους κακής προσαρμογής ή παθολογικής απόκλισης, όπως αναφέρει η Rafter (2008: 99). Ο εκφυλισμός περιορίζει το δυναμικό του ατόμου που έχει πληγεί, και σταδιακά εξασθενεί τους απόγονούς του – είναι μια κατάσταση ηθικής, πνευματικής, και σωματικής ατροφίας – μπορεί να είναι εγγενής ή επίκτητος, πλήρης ή μερικός, επιδεκτικός βελτίωσης ή εντελώς ανίατος (Morel, 1857: 72). Σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις, θα περάσει στην επόμενη γενιά, και την μεθεπόμενη, εξασθενώντας την υγεία μέχρι που η γενιά θα εξαφανιστεί. Οι εκφυλιστικές καταστάσεις προκαλούνται από παραβιάσεις του ηθικού νόμου, την κατάχρηση του σώματος και τις αποτυχίες στην καλλιέργεια του μυαλού, και μερικές φορές οι αιτίες βρίσκονται και στο περιβάλλον (Rafter, 2008: 99).

Η πτυχή της θεωρίας του Morel που επηρέασε δυναμικά την εγκληματολογία, ήταν η επιμονή του για την εναλλαξιμότητα στα αποτελέσματα του εκφυλισμού, σύμφωνα με την Rafter. Ακριβώς όπως οι αιτίες του εκφυλισμού μπορεί να είναι σωματικές, ηθικές, ή πνευματικές, το ίδιο και τα αποτελέσματα μπορεί να είναι οι σωματικές παραμορφώσεις, η εγκληματικότητα, η παραφροσύνη ή όλα ταυτόχρονα. Η εύκολη εναλλαξιμότητα των εκφυλιστικών χαρακτηριστικών επίσης αύξησε τις σειρές εκείνων που θα μπορούσαν να θεωρηθούν πως τείνουν προς την εγκληματικότητα: η νοητική υστέρηση, η επιληψία, η υστερία και σχεδόν κάθε άλλο σημάδι ενός ‘ελαττώματος’ έγινε προειδοποίηση για το ενδεχόμενο εγκλήματος (Rafter, 2008: 101-102). Λίγες ιδέες στην ιστορία της εγκληματολογίας είχαν μεγαλύτερο αντίκτυπο

από αυτήν του εκφυλισμού (Pick, 1989 · Rafter, 1997). Αν και σήμερα έχει σχεδόν ξεχαστεί, κατά τον 19^ο αιώνα, ο εκφυλισμός ήταν ο ιδανικός τρόπος για να μιλήσουν για την κληρονομικότητα της εγκληματικότητας

2) ΕΓΚΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

Προϋπάρχουσα του έργου του Lombroso, κατά περίπου έναν αιώνα, η κλασική προσέγγιση για το έγκλημα πήγασε από την σκέψη του Διαφωτισμού και συνδέθηκε συγκεκριμένα με τη διδασκαλία του Cesare Beccaria και το μικρό βιβλίο του *Περί Εγκλημάτων και Ποινών* για την μεταρρύθμιση του δικαιοσύνης συστήματος προκειμένου να προστατευθεί ο εγκληματίας από την αυθαιρεσία και τη βία της εξουσίας. Όπως αναφέρει ο Φαρσεδάκης, κατ' αυτόν τον τρόπο το έγκλημα θεωρήθηκε ως μια νομική έννοια και καθορίστηκε με νομικούς όρους (Φαρσεδάκης, 1990: 100). Ο Jeremy Bentham, ο Άγγλος φιλόσοφος του ωφελιμισμού υποστήριξε πως μια συμπεριφορά είναι κολάσιμη μόνο όταν είναι πρόξενος του κακού και πως οι νομικές κυρώσεις θα πρέπει να έχουν την αποδοχή του κόσμου ώστε να είναι αποτελεσματικές. Η κλασική προσέγγιση αφορούσε στο έγκλημα και όχι στον εγκληματία· άρχιζε με την υπόθεση πως, οι άνθρωποι είναι λογικά πλάσματα με ελεύθερη βούληση και πως, ως εκ τούτου, ο σκοπός της τιμωρίας θα έπρεπε να είναι η αποτροπή από το έγκλημα. Οι κλασικιστές επίσης, υπέθεσαν πως η κύρια αιτία του εγκλήματος είναι η ιδιοτέλεια, και έδωσαν πολύ μικρή σημασία στις αιτίες του εγκλήματος. Οι κλασικοί δεν δημιούργησαν αυτό που σήμερα λογίζουμε ως εγκληματολογία. Ο Lombroso και οι ακόλουθοί του, όρισαν τους εαυτούς τους πέρα και πάνω από την επονομαζόμενη Κλασική Σχολή της εγκληματολογίας (Rafter, 2008: 76-77).

Ορίζοντας τους εαυτούς τους ως μέλη μιας αντίπαλης σχολής, της Θετικιστικής, ο Lombroso και οι ακόλουθοί του, χρησιμοποίησαν επιστημονικές μεθόδους για να ανακαλύψουν τις αιτίες του εγκλήματος. Η επιστημονική προσέγγιση στην μελέτη των κοινωνικών φαινομένων που άρχισε τον 19^ο αιώνα, ήταν ακόμα σε διαδικασία ωρίμανσης όταν ο Lombroso έκανε την εμφάνισή του. Αν και οι θεωρητικοί της ηθικής παραφροσύνης και της φρενολογίας είχαν προσπαθήσει να εφαρμόσουν τις αρχές του θετικισμού στο έγκλημα, δεν είχαν καταφέρει και πολλά. Ο Lombroso αντίθετα, υιοθέτησε και ανέπτυξε τον θετικισμό ως την βάση της μελλοντικής

εγκληματολογίας. Αυτός και άλλα μέλη της Θετικιστικής Σχολής ή Ιταλικής Σχολής ή Σχολής της εγκληματικής ανθρωπολογίας συλλέξανε δεδομένα και έπειτα οικοδομήσανε πάνω σε αυτά μέσω της επαγωγής. Η θετικιστική σχολή έγινε μία σχολή από μόνη της: οι ακόλουθοι του Lombroso ανέπτυξαν και εφάρμοσαν την θεωρία του στην Ιταλία, και η εγκληματική ανθρωπολογία εξαπλώθηκε γρήγορα στο εξωτερικό όπου άλλοι, υιοθέτησαν την ιδέα μιας επιστήμης του εγκλήματος ακόμα και αν ασκούσαν κριτική στην ‘‘επιστήμη’’ του Lombroso (Rafter, 2008: 77-78).

2.1) Cesare Lombroso (1835-1909)

Ο Σεζάρε Lombroso, ιταλός ιατρός, ψυχίατρος και, όπως ο ίδιος δήλωνε, ανθρωπολόγος, ήταν αναμφίβολα η πιο σημαντική, αλλά και η πιο αινιγματική και αντιφατική προσωπικότητα, σε ολόκληρη την ιστορία της εγκληματολογίας. Ως ο θεμελιωτής του πεδίου της εγκληματικής ανθρωπολογίας, ο Lombroso ήταν ο πρώτος που αντιλήφθηκε πλήρως τις επιπτώσεις που θα είχε η ιδέα, τα εγκλήματα και οι εγκληματίες να υποβάλλονται σε επιστημονική μελέτη. Ισχυρίστηκε ότι, υπάρχει ένας τύπος εγκληματία: ο γεννημένος εγκληματίας, του οποίου η τάση προς το έγκλημα είναι, έμφυτη, ιδιοσυστατική και ανίατη (Rafter, 2008: 65).

Ο Lombroso γεννήθηκε το 1835 στην Βερόνα της Νότιας Ιταλίας. Σπούδασε ιατρική στην Ιταλία και την Αυστρία, ενώ ήδη από πολύ νωρίς στην καριέρα του άρχισε να δουλεύει σε άσυλα παραφρόνων, όπου και μελέτησε από κοντά την παραφροσύνη (Rafter, 2008: 65). Σύμφωνα με τον Hans Kurella (1858-1916) ο Lombroso κατά την δεκαετία 1850-1860 δέχθηκε επιρροές από τρεις κατευθύνσεις: τον γαλλικό θετικισμό, τον γερμανικό υλισμό και τον αγγλικό εξελικτισμό.

Η θεωρία όπως αναπτύχθηκε από την ιταλική σχολή, έχει ως εξής: Εκ γενετής εγκληματίες υπάρχουν, παρουσιάζουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, σωματικά και πνευματικά, και οφείλουν την αλλόκοτη οργάνωση τους στο γεγονός πως η ανάπτυξή τους έχει επηρεαστεί από μια αταβιστική αναστροφή. Οι γεννημένοι εγκληματίες, διαβεβαίωσε ο Lombroso, είναι αταβιστικές προσωπικότητες, άτομα που δεν μπόρεσαν να εξελιχθούν και έχουν γυρίσει πίσω σε πρωτόγονες μορφές ζωής, και που είναι επικίνδυνοι και αδιόρθωτοι, εξαιτίας του ίδιου τους του ‘είναι’ – αυτό που σήμερα θα ονομάζαμε, γονίδια. Η θεωρία του Lombroso ήταν μια ολοκληρωμένη θεωρία πεδίου (σε αντίθεση με την ηθική παραφροσύνη) και ανεξάρτητη από άλλες δοξασίες (σε αντίθεση με την φρενολογία) (Rafter, 2008: 65 · Kurella, 1910:22).

Κατά την διάρκεια της θητείας του ως στρατιωτικός ιατρός στην Νότια Ιταλία, ο Lombroso επιβεβαιώθηκε για το στερεότυπο που είχε παγιωθεί στην Βόρεια Ιταλία, για τους άγριους και εγκληματικούς ανθρώπους του Νότου (Dickie, 1999). Στον d' Agostino, διαβάζουμε πως η περιοχή και ο πληθυσμός της Καλαβρίας, είχαν χαρακτηριστεί ήδη από τον μεσαίωνα. Η Καλαβρία έγινε η γη των αταβιστικών εγκληματιών που "είχαν κατέβει από το τραίνο της εξέλιξης" (d' Agostino, 2002: 319).

Μετά το τέλος της θητείας του στο στρατό, ο Lombroso διεξήγαγε έρευνες για την πελλάγρα, μια ασθένεια που έπληττε τους επαρχιώτες της Ιταλίας, προκαλώντας νοητικές και σωματικές αλλοιώσεις. Στη συνέχεια, ακολούθησε το ενδιαφέρον του για την παραφροσύνη και την ψυχιατρική. Το 1876, δημοσίευσε την πρώτη έκδοση του *Ο Εγκληματίας Άνθρωπος*, το βιβλίο που τον έκανε παγκοσμίως γνωστό. Ο Lombroso, συνεχίζει η Rafter, δεν ήταν ο μοναδικός, που φαντάστηκε πως οι εγκληματίες ήταν λιγότερο εξελισσόμενοι από τους νομοταγείς ανθρώπους. Οι Βρετανοί Mayhew και Binny, είχαν κάνει την ίδια παρατήρηση τουλάχιστον μια δεκαετία πριν, ο Σκωτσέζος ιατρός των φυλακών J. Bruce Thomson, είχε συσχετίσει τον εγκληματικό τύπο με τους έκφυλους, τους Αυστραλούς ιθαγενείς, τους ηθικά ηλίθιους και τους τσιγγάνους (Thomson, 1870b) ενώ, για τον Maudsley, οι εγκληματίες ήταν μια ξεχωριστή τάξη η οποία συγκεντρώνεται στις πόλεις και αναπαράγει εκφυλισμένα όντα (Maudsley, 1874: 24). Ίσως, ο Lombroso να εμπνεύστηκε από τους βρετανούς πρόδρομους του, επειδή παραθέτει το έργο του Thomson στην πρώτη έκδοση του *Εγκληματίας Άνθρωπος* και του Maudsley στη δεύτερη. Ωστόσο, οι ιδέες για την θεωρία της εξέλιξης, ήταν ήδη θέμα συζήτησης σε ολόκληρη την Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Πράγμα που σημαίνει πως και ο Lombroso και οι βρετανοί πρόδρομοι αντλούσαν τις ιδέες από μια κοινή δεξαμενή πνευματικών επιρροών – της ανθρωπολογίας, της θεωρίας του εκφυλισμού, της φρενολογίας, της φυσιολογικής και του επιστημονικού ρατσισμού. Ο *Εγκληματίας Άνθρωπος* κυκλοφόρησε σε πέντε εκδόσεις, η τελευταία έκδοση ήταν το 1896-1897.

2.2) Ο Γεννημένος Εγκληματίας

Η εγκληματολογία του Lombroso, βρίσκει τις ρίζες της στο έργο του *Ο Λευκός Άνθρωπος και ο Έγχρωμος Άνθρωπος* (*The White Man and the Man of Color*). Από

αυτήν την μελέτη, ο Lombroso απέκτησε κάποιες από τις βασικές ιδέες για την εγκληματική ανθρωπολογία¹. Για τον d' Agostino, αυτό το έργο δε δείχνει τίποτα άλλο, παρά την προσπάθεια του Lombroso να αναδείξει την βιολογική και ηθική υπεροχή των λευκών έναντι των μαύρων φυλών (2002: 323). Η Rafter ισχυρίζεται, πως στο έργο *Ο Λευκός Άνθρωπος και ο Έγχρωμος Άνθρωπος*, ο Lombroso φαίνεται να είχε ήδη την θεωρία του εγκληματία ανθρώπου στο μυαλό του αφού ο συγγραφέας εισάγει τις έννοιες του αταβισμού και της κληρονομικότητας – κεντρικές έννοιες στο επόμενο έργο του. Ακόμα, χρησιμοποιεί μερικές από τις ίδιες αποδείξεις (θρύλους, ζωγραφίες Βουσμάνων γυναικών με μεγάλα οπίσθια) που στην συνέχεια χρησιμοποίησε στο έργο του για τους εγκληματίες (Rafter, 2008: 74).

Για τον Lombroso, ο εγκληματίας μπορούσε να αναγνωριστεί από τις ανωμαλίες που έπλητταν το σώμα του και το μυαλό του. (Lombroso, 2006: 45, 48). Χρησιμοποίησε τις τεχνικές της ανθρωπολογίας για την μέτρηση των οστών και τη χωρητικότητα του κρανίου για να ανακαλύψει πως τα κρανία των περισσότερων εγκληματιών ήταν ασυνήθιστα μικρά ή παραμορφωμένα. Κάποια από αυτά, είχαν ένα κοίλωμα στο μεσαίο ινιακό οστό και κάποια άλλα είχαν ανωμαλίες “όμοιες με των πιθήκων”, ενώ, και άλλα χαρακτηριστικά των κρανίων των εγκληματιών όπως ήταν ο προγναθισμός, τα μεγάλα σαγόνια και τα ψηλά μέτωπα, θύμιζαν στον Lombroso τους άγριους. Εν ολίγοις, οι εγκληματίες έμοιαζαν με τους Αφρικανούς, τους Αυστραλούς Αβορίγινες ή τους πιθήκους (Lombroso, 2006: 48).

Η επιρροή του θετικισμού στο έργο του Lombroso, φάνηκε από τον τρόπο που ξεκίνησε να μαζεύει στοιχεία για να αποδείξει την αρχική του διαίσθηση για την αταβιστική φύση των εγκληματιών. Η ανθρωπομετρία τον οδήγησε επίσης σε επιπρόσθετα αποδεικτικά στοιχεία για την θεωρία του περί αταβισμού, μέσα από τις μετρήσεις των μερών του σώματος και των λειτουργιών αυτού. Επομένως, βάσει των χαρακτηριστικών στο σώμα, όπως και, στο κρανίο και στον εγκέφαλο, ο εγκληματίας ήταν ένα αφύσικο, καθυστερημένο ον. Παρ’ όλα αυτά, ο γεννημένος εγκληματίας παρέμεινε στο κέντρο της σκέψης του Lombroso ο οποίος υπολόγιζε με σιγουριά

¹Είναι σημαντικό να συλλογιστούμε το γιατί ο Lombroso, του οποίου το υπόβαθρο βρίσκονταν στην ιατρική και την ψυχιατρική, αποφάσισε να δώσει στον εαυτό του τον ρόλο του ειδικού στην ανθρωπολογία. Ο Villa (1985), διατείνεται πως “ούτε στην Ιταλία ούτε και στο εξωτερικό ο Lombroso δεν θεωρούνταν ανθρωπολόγος.” Οι δεξιότητες του, κατά τον Villa, βρίσκονταν στην ανθρωπομετρία – “ο Lombroso ήταν ουσιαστικά ένας καταμετρητής.” Όμως, *Ο Λευκός Άνθρωπος και ο Έγχρωμος Άνθρωπος*, του έδωσε μια αίσθηση εμπειρογνωσίας, ακόμα κι αν η έρευνά του για αυτήν, ήταν αυστηρά μια ανθρωπολογία του καναπέ, μια ψευδο-ανθρωπολογία.

πως, από το σύνολο των παραβατών, το ακριβές ποσοστό των γεννημένων εγκληματιών ήταν κοντά στο 40% (Rafter, 2008: 71).

2.3) Έγκλημα και αιτίες

Για τον Lombroso, η απόλυτη αιτία για το έγκλημα ήταν ο αταβισμός (2006: 91). Προκειμένου να αποδείξει αυτήν την υπόθεση επιχείρησε να ανιχνεύσει την προέλευση του εγκλήματος σε πρωτόγονους οργανισμούς βρίσκοντας αντιστοιχίες μεταξύ του ανθρώπινου εγκλήματος και του κόσμου των ζώων (εντομοφάγα φυτά, φονικά μυρμήγκια, και κανιβαλικούς γυρίνους) οι οποίοι ως πρωτόγονοι οργανισμοί, προφανώς υστερούντο της ελεύθερης βούλησης, παρ' όλα αυτά φαίνονται εγκληματικά στη φύση τους (Rafter, 2008: 74). Εντοπίζει ακόμα, συμμορίες κακοποιών ανάμεσα στα ζώα, απάτες και κλοπές αλλά και εγκληματικές φυσιογνωμίες – για παράδειγμα, το γκρίζο αιματηρό μάτι της τίγρης και της ύαινας, ή το γαμψό ράμφος των αρπακτικών πουλιών, τις μεγάλες κόγχες των ματιών τους και τη σεξουαλική τους διαστροφή (Albrecht, 1910: 73).

Επιπρόσθετα, ο Lombroso άντλησε από την θεωρία του Haeckel ο οποίος υποστήριξε πως η ανάπτυξη ενός μεμονωμένου εμβρύου ανακεφαλαιώνει την εξέλιξη του είδους του, περνώντας μέσα από τα ίδια ή παρόμοια αναπτυξιακά στάδια. Ως απόδειξη τούτου, ο Haeckel πρότεινε εικόνες από έμβρυα διάφορων ζώων στην διαδικασία της ανάπτυξης που εξελίσσονται μέσα από τα στάδια των ψαριών και των αμφίβιων² (Haeckel, 1868). Η θεωρία του τελικά αποκηρύχθηκε, όμως, σύμφωνα με τον Gould, ‘αυτή κατατάσσεται ανάμεσα στις πιο καθοριστικές ιδέες του ύστερου 19^{ου} αιώνα’, και επηρέασε βαθιά την εγκληματολογία (Gould, 1981: 114).

Για τον Lombroso ο αταβισμός παρέμενε η βασική αιτία για το έγκλημα, ωστόσο, ο ίδιος αναγνώρισε και άλλους δευτερεύοντες ή στιγμιαίους παράγοντες για το έγκλημα. Παράγοντες όπως, ο καιρός – τα εγκλήματα αυξάνουν με την θερμοκρασία – ή η εθνικότητα – άλλες φυλές ειδικεύονται στις κλοπές, άλλες στις απάτες. (1910: 73), και τέλος, η σεξουαλικότητα, αφού τα παραμορφωμένα γεννητικά όργανα οδηγούν στο σεξουαλικό έγκλημα (Rafter, 2006: 74).

² Ο Haeckel, παρουσίασε αυτές τις εικόνες στο βιβλίο του Φυσική Ιστορία της Δημιουργίας (1868). Σύμφωνα με τον Weisstein, κάποιες από τις εικονογραφήσεις του Haeckel, αμφισβητήθηκαν αμέσως ως παραπλανητικές και ο Haeckel παραδέχτηκε πως βελτίωσε τις ξύλινες εικόνες των εμβρύων για να εξηγήσει την θέση του. Ωστόσο, συνεχίζει ο Weisstein, επειδή οι κατηγορίες εναντίον του Haeckel έλαβαν χώρα στην Γερμανία, πολύ λίγοι άνθρωποι εκτός Γερμανίας έμαθαν για αυτές.

Δεν ήταν δύσκολο, ήταν μάλλον αναπόφευκτο, ο Lombroso να συσχετίσει την διανοητική διαταραχή με το έγκλημα. Ήταν ένας ψυχίατρος που παρακολουθούσε ασθενείς σε ιδρύματα για τους εγκληματικά παράφρονες, αλλά και σε κανονικές φυλακές. Στην τρίτη έκδοση, όπως αναφέρει η Rafter, ο Lombroso σχεδόν ταύτισε την εγκληματικότητα με την ηθική παραφροσύνη, ενώ, την ίδια στιγμή συνέχιζε να επιμένει πως, ο αταβισμός ήταν ο κυρίαρχος παράγοντας στην αιτιολογία του εγκλήματος.

Όπως τονίζει η Rafter, εκείνα τα “δευτερεύοντα χαρακτηριστικά” της επιληψίας (η έλλειψη προγνωσιμότητας, η αγριότητα, η αναισθησία και η ηρεμία μετά την διάπραξη ενός εγκλήματος) ήταν στην πραγματικότητα τα ίδια χαρακτηριστικά με τα οποία προηγούμενα ο ίδιος, είχε ορίσει την ηθική παραφροσύνη και την έμφυτη εγκληματικότητα. Η όλη προσπάθεια απομόνωσης των αιτιών του εγκλήματος έγινε ένας φαύλος κύκλος. Αυτή η τάση του Lombroso να αυξήσει και να μπερδέψει τις αιτίες του εγκλήματος έγινε ακόμα πιο έντονη στην πέμπτη έκδοση, όπου περιστασιακά υπαινίχθηκε πως, ο εκφυλισμός, μια εγγενή τάση προς την αλλοίωση, ήταν ένας σημαντικός παράγοντας στην αιτιολογία του εγκλήματος (Pick, 1989: 121).

Όμως, ανεξάρτητα από το πόσο αόριστη και συγκεχυμένη ήταν η θέση του Lombroso για τις αιτίες, ήταν ξεκάθαρο πως το έγκλημα ήταν ένα φυσικό φαινόμενο και οι ρίζες του ήταν ουσιαστικά βιολογικές. Μετά από αυτό, κάθε νομικός διάλογος για την υπευθυνότητα του εγκληματία είναι περιττός, από την στιγμή που οι περισσότεροι εγκληματίες υστερούνται ελεύθερης βούλησης. Ο τρόπος για να αποτρέψουμε το έγκλημα είναι να κατανοήσουμε τον εγκληματία, ξεκινώντας από τον γεννημένο εγκληματία και τις βιολογικές παρεκκλίσεις και τις διανοητικές διαταραχές που τον πισωγουρίζουν στην πρωτόγονη μορφή ζωής (Lombroso, 2006, 43, 92).

2.4) Lombroso και Ποινική Δικαιοσύνη

Παρά την εικόνα που είχε για τους φυλακισμένους ο Lombroso ως απατεώνες, βίαιους και λάγνους, ο ίδιος ήταν σημαντικός επικριτής του εγκλεισμού, υποστηρίζει η Gibson (στο Knepper & Ystehede, 2013: 39). Ο Lombroso, είδε ως σκοπό της τιμωρίας την προστασία της κοινωνίας, αντί για την πρόκληση πόνου στον εγκληματία, μια θέση που διέφερε από την κλασική ποινολογία. Πίστευε πως η

τιμωρία θα πρέπει να είναι περισσότερο ανάλογη με τον βαθμό επικινδυνότητας του εγκληματία και λιγότερο με την βαρύτητα του εγκλήματος (2006: 341).

Ο Lombroso, ονειρευόταν την αναθεώρηση του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης έτσι ώστε να ενσωματώσει την δική του εγκληματολογία. Ο βαθμός της εγγενούς επικινδυνότητάς τους θα ήταν αυτός που θα όριζε την αντίδραση του συστήματος στους εγκληματίες. Ο Lombroso ξόδεψε πολύ χρόνο επιχειρηματολογώντας για την επιτήρηση, τα αναμορφωτήρια ανηλίκων και άλλες ενδιάμεσες τιμωρίες, οι οποίες θα κρατούσαν τους παραβάτες που δεν ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνοι έξω από τις συνηθισμένες φυλακές. Όμως, για τον αταβιστικό γεννημένο εγκληματία του οποίου το οπισθοδρομικό μυαλό δε θα μπορούσε ποτέ να αναμορφωθεί, η μόνη λύση ήταν ο ισόβιος εγκλεισμός σε ειδικά ιδρύματα για τους ανεπίδεκτους (2006:348). Στην πορεία της ζωής του άρχισε να υποστηρίζει πως η ακραία μορφή φυσικής επιλογής ήταν ο θάνατος, κυρίως για τους υπότροπους ειδεχθών εγκλημάτων (Rafter, 2008: 83).

Αυτή η επιστημονική προσέγγιση στην έννοια της τιμωρίας, είχε ξεκινήσει με τους φρενολόγους και τις εκκλήσεις τους στους επιστήμονες να εφαρμόσουν απροσδιόριστες ποινές για τους ανεπίδεκτους. Ο Lombroso δίδασκε πως η κοινωνία έχει το δικαίωμα να υπερασπιστεί τον εαυτό της ενάντια στους εγκληματίες, ακόμα και όταν αυτοί δεν είναι ηθικά υπεύθυνοι. “Το έγκλημα είναι απαραίτητο” δήλωσε, εννοώντας πως είναι ένα φυσικό φαινόμενο όπως οι μικροοργανισμοί, “αλλά το ίδιο φυσική είναι και η άμυνα σε αυτό [...] Όταν δικαιολογούμε την τιμωρία σε όρους κοινωνικής άμυνας, τότε γίνεται πιο λογική και αποτελεσματική” (2006:92).

2.5) Η επιστημολογική συμβολή του Lombroso

Ο Lombroso ενσωμάτωσε μια ποικιλία από μεθόδους στην επιστήμη της εγκληματολογίας. Οι μέθοδοι για τις οποίες μιλούσε περιελάμβαναν την ιατρική, την ψυχιατρική και την ψυχολογία αλλά, και την ιατροδικαστική. Οι ανθρωπολογικές μελέτες στις οποίες αναφερόταν ήταν η ανθρωπομετρία, η κρανιολογία και η εθνολογία (Lombroso, 2006: 235-236). Παρά τον μεγάλο του ενθουσιασμό για τον θετικισμό, ο Lombroso απέτυχε σαν επιστήμονας από κάθε άποψη, τονίζει η Rafter. Η δουλειά του ήταν συχνά πρόχειρη και αυτό-αντιφατική. Για παράδειγμα, σε μια μόνο σελίδα στον Εγκληματία Άνθρωπο, στην αρχή γράφει πως όλοι οι εγκληματίες

έχουν πεταχτά αυτιά, και λίγο πιο μετά επισημαίνει πως, το 28% των εγκληματιών έχουν πεταχτά αυτιά (2008:78).

Ο Lombroso συνέδραμε θετικά στην ιστορία της επιστήμης της ανθρωπολογίας. Συνδύασε την μελέτη του εγκλήματος με μια ευρεία γκάμα άλλων πεδίων και εγχειρημάτων, όπως η βιολογία, η ιατρική, η ανθρωπολογία, η εξελικτική, η εθνολογία, η ψυχολογία, η παιδαγωγική, η ιατροδικαστική και η σεξολογία. Οριοθέτησε τον τομέα του πολύ γενικά και απέδωσε το έγκλημα σε αιτίες που κυμαίνονταν από τον καιρό και την εθνικότητα, την κατάχρηση αλκοόλ και την κληρονομικότητα μέχρι την ηλικία και το φύλο. Βοήθησε σημαντικά στην παγίωση, την επέκταση και τη αύξηση της δημοτικότητας του ιατρικού μοντέλου (Rafter, 2008: 84-85). Κατάφερε να νομιμοποιήσει το ιατρικό μοντέλο μετατρέποντας το σε ένα πεδίο ικανό να εξηγήσει σχεδόν όλες τις μορφές της παρέκκλισης. Οι αποκλίσεις από αυτό που εκείνος και οι ακόλουθοί του όριζαν ως 'κανονικό', έγιναν ενδείξεις ασθένειας, προειδοποιητικές ενδείξεις ενδεχόμενης εγκληματικότητας οι οποίες έρχιζαν ερμηνείας και θεραπείας από τους ανθρώπους της ιατρικής.

Ο Lombroso με τον εγκληματολογικό και ποινικολογικό σχεδιασμό, προσέφερε την λύση στην αντιμετώπιση των παραβατών και βοήθησε να χτιστεί ένα κεντρικό νομικό σύστημα για την διαχείριση προβληματικών πληθυσμών, όπως οι εγκληματίες και οι παράφρονες. Το έργο του Lombroso, με τον επιστημονικό διαχωρισμό των πειθαρχημένων από τους απείθαρχους και οι σαφείς, ορθολογικές και εποικοδομητικές συστάσεις για την αντιμετώπιση των απείθαρχων, είχε τεράστια απήχηση και σε άλλα σύγχρονα κράτη. Όπως εξηγεί ο Pick, "ο χαρακτηρισμός του εγκληματία συνδέεται με σύνθετους τρόπους, με την αντίθετη αλλά αμοιβαία διαδικασία καθορισμού του καλού πολίτη" (Pick, 1986: 63).

Κατέστησε δυνατό το να θεωρηθεί το έγκλημα ως ένα πρόβλημα που μπορεί να μελετηθεί επιστημονικά. Αντιμετώπισε το έγκλημα ως ένα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο μπορούσε να υποβληθεί σε εμπειρική ανάλυση ενώ, μετακίνησε το ενδιαφέρον από το έγκλημα στον εγκληματία, όπου και παραμένει σε μεγάλο βαθμό και σήμερα. Συνέθεσε μαζί, την θεωρία του εκφυλισμού, τον εξελικτισμό, τον επιστημονικό ρατσισμό, την θεωρία της ηθικής παραφροσύνης, την φρενολογία, και τις ιδέες για την κληρονομικότητα, ώστε να παράξει την εγκληματική ανθρωπολογία (Rafter, 2008: 88).

3) Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΑΣ

Οι αλλαγές στην αντίληψη για τον ρόλο των γυναικών και τις ικανότητές τους γενικότερα, οδήγησαν και στην αλλαγή της δημόσιας αντίληψης για την έκταση και τα χαρακτηριστικά του γυναικείου εγκλήματος και της γυναίκας εγκληματία, τον 20^ο αιώνα. Η σύλληψη της έννοιας του γυναικείου εγκλήματος βρίσκεται σε πεποιθήσεις που σχηματίζονται με βάση το φύλο. Η κατανόηση της γυναικείας εγκληματικότητας περνάει μέσα από τις βαθιά ριζωμένες προκαταλήψεις για τη φύση των ανδρών και των γυναικών σε μια κοινωνία που πιστεύει πως οι γυναίκες δεν είναι ίσες ή ισοδύναμες με τους άνδρες, τότε και οι γυναίκες εγκληματίες δεν είναι ίσες ή ισοδύναμες με τους άνδρες εγκληματίες. Οι γυναίκες εγκληματίες έχουν αντιμετωπιστεί από την κοινή γνώμη αλλά και τους εγκληματολόγους, όχι μόνο ως κακοί άνθρωποι – κάτι που ισχύει για τους άνδρες εγκληματίες – αλλά και ως κακές γυναίκες αφού παραβιάζουν την παγιωμένη περιγραφή και προσδοκία για το γυναικείο φύλο – παραδοσιακά ο ρόλος που είχαν οι γυναίκες ήταν να είναι αδύναμες, εξαρτώμενες, υπάκουες και σίγουρα ανίκανες για κριτική σκέψη.

Στην ιστορία του Αδάμ και της Εύας, η γυναίκα έφερε την ευθύνη για την παραβίαση, όχι μόνο του νόμου αλλά, και του ρόλου του φύλου της. Μια ερμηνεία της ιστορίας είναι πως, η πίστη της Εύας στον Θεό δεν ήταν αρκετά δυνατή σε αντίθεση με την επιρρέπειά της στο κακό. Ως εκ τούτου, στην πραγματικότητα η Εύα εμφανίζεται ανίκανη να αντισταθεί στον πειρασμό εξαιτίας του κατώτερου χαρακτήρα της – ο Αδάμ, εμφανίζεται δυνατός ακόμα και αν η πίστη του στην Εύα ξεπερνάει την πίστη του στον Θεό. Μέσα από τις διάφορες ερμηνείες της ιστορίας, προκύπτουν οι παραδοσιακές εξηγήσεις για τον λόγο που οι γυναίκες κινούνται εκτός του νόμου. Στο πρόσωπο της Εύας, οι γυναίκες περιγράφονται ως πνευματικά αδύναμες και ηθικά διεφθαρμένες. Μια θέση που αντανάκλα η εγκληματολογία του 19^{ου} αλλά και του 20^{ου} αιώνα – οι γυναίκες διακρίνονται για τα εγκλήματα μοιχείας και για τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας – εγκλήματα που αντανάκλουν τα αμαρτήματα της λαγνείας και της απληστίας – συγχρόνως είναι διανοητικά αδύναμες και διαφθείρονται εύκολα (Rafter, 2000: 88).

Η πίστη στην ανισότητα των δύο φύλων και στην πνευματική κατωτερότητα των γυναικών ήταν κάτι περισσότερο από αδιαμφισβήτητη ανάμεσα στους μορφωμένους

άνδρες της ανώτερης τάξης του 19^{ου} αιώνα – όταν και αναπτύχθηκαν οι πρώτες θεωρίες για τη γυναικεία εγκληματικότητα – ήταν, μάλλον, η κανονικότητα. Αυτό αποτυπώνεται ξεκάθαρα στις δύο θέσεις των Γάλλων ιατρών που ακολουθούν, του Paul Broca και του Gustave Le Bon:

“Μπορούμε έτσι να συμπεράνουμε πως το σχετικά μικρό μέγεθος του γυναικείου εγκεφάλου εξαρτάται εν μέρει από την σωματική κατωτερότητα και εν μέρει από την πνευματική κατωτερότητα της γυναίκας” (Broca, 1861, p. 153).

“Όλοι οι ψυχολόγοι που έχουν μελετήσει την ευφυΐα των γυναικών, καθώς και ποιητές και λογοτέχνες, αναγνωρίζουν σήμερα πως εκείνες αντιπροσωπεύουν τις πιο κατώτερες μορφές της ανθρώπινης εξέλιξης και πως πλησιάζουν πιο πολύ στα παιδιά και τους πρωτόγονους παρά σε έναν ενήλικα, πολιτισμένο άνδρα. Εκείνες διαπρέπουν στην αναξιοπιστία, την ασυνέπεια, την έλλειψη σκέψης και λογικής, και την ανικανότητα για την ορθή κρίση” (Le Bon, 1879: 60-61).

Οι πρώτες εξηγήσεις για την γυναικεία εγκληματικότητα επικεντρώθηκαν στα βιολογικά ελαττώματα των γυναικών, και σύμφωνα με αυτά χτίστηκε η πρώτη θεωρία της ‘γυναίκας εκ γενετής εγκληματία’ του Lombroso.

“Πουθενά αλλού δεν είναι τα προσόντα του τόσο εντυπωσιακά προφανή, [...] από ότι είναι σε αυτήν την λαμπρή περιγραφή των βιολογικών και ψυχολογικών χαρακτηριστικών της γυναίκας και σε αυτήν την ακριβή έρευνα των διαφορών ανάμεσα στα φύλα. [...] Ο Lombroso, σε αυτό το έργο εισχωρεί βαθιά στην επιστήμη της γενικής βιολογίας και τολμά έχοντας υπόψη του τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που βρέθηκαν από εκείνον, να διαφοροποιήσει τη γυναίκα από τον άνδρα, να σχηματίσει έναν γενικό κανόνα για την διαφορά των δύο φύλων, εν γένει” (Kurella, 1910, 57). Με αυτά τα ενθουσιώδη λόγια, ο Kurella, περιγράφει την έρευνα του Lombroso για το έργο του – σε συνεργασία με τον μαθητή του και γαμπρό του G. Ferrero – *Η Γυναίκα Εγκληματίας, (La Donna Delinquente, 1893)*. Ένα πρωτοποριακό έργο για την εποχή του επειδή έδωσε προσοχή και προσέγγισε τη γυναίκα εγκληματία κατά τον ίδιο τρόπο που προσέγγισε και τον άνδρα εγκληματία.

3.1) Πολιτισμικές επιρροές

Έχει σημασία εδώ, να γνωρίσουμε το πολιτισμικό περιβάλλον εντός του οποίου ο Lombroso έγραψε την *Γυναίκα Εγκληματία*. Επρόκειτο για μια περίοδο που ο ιταλικός φεμινισμός άρχιζε να σχηματίζεται μέσα από επίσημες οργανώσεις που ζητούσαν πρόσβαση στην εκπαίδευση, την είσοδο των γυναικών στα επαγγέλματα, ισότητα μέσα στην οικογένεια και δικαίωμα ψήφου. Ο Lombroso, δεν ήταν αντίθετος σε όλα όσα διεκδικούσαν οι γυναίκες, ήταν όμως, τονίζει η Rafter, επιφυλακτικός με την προοπτική μιας “θεμελιώδους αναδιάρθρωσης των ρόλων των φύλων”. Αυτό μπορεί να το διακρίνει κανείς από τις αποδείξεις που παραθέτει στο έργο του για την κατωτερότητα ακόμα και της κανονικής γυναίκας, επιχειρηματολογώντας πως οι γυναίκες είναι από τη φύση μοιραίο να είναι κατώτερες των ανδρών, ενώ επιμένει πως ο κύριος και φυσικός ρόλος τους είναι η μητρότητα. Η *Γυναίκα Εγκληματίας* δεν ήταν τίποτα άλλο από μια επιστημονική επιβεβαίωση πως οι ρόλοι είναι σοφά διανεμημένοι, αλλά και μια προσπάθεια αναχαίτισης της γυναικείας χειραφέτησης, υποστηρίζει η Rafter (Rafter στο επιμ. Knepper και Ystehede, 2013: 188-189).

Ένα ακόμη στοιχείο για τις πολιτισμικές συνθήκες που επικρατούσαν την εποχή που έγραφε ο Lombroso την *Γυναίκα Εγκληματία*, και που αντλείται από τις γραμμές του βιβλίου, είναι η έλευση της σεξολογίας. Συμβαδίζοντας με την αστική ιδεολογία των διακριτών σφαιρών δραστηριότητας των ανδρών και των γυναικών, επιχειρεί να αναδείξει την ενδοοικογενειακή στασιμότητα και παθητικότητα των γυναικών, σε αντίθεση με την δημόσια κινητικότητα των ανδρών. Ο Lombroso δε διστάζει να χαρακτηρίσει ως κατάκτηση των λευκών ευρωπαίων γυναικών, την έλλειψη επιθυμίας για σεξουαλική επαφή εκτός της αναπαραγωγής. Συγχρόνως, δε διστάζει να πραγματευτεί σεξουαλικές πρακτικές όπως η μοιχεία, οι προγαμιαίες επαφές και τον λεσβιασμό.

Η απαγόρευση ή η επόπτευση της πορνείας ήταν άλλος ένας διάλογος που είχε ανοίξει στην Ιταλία, την περίοδο που ο Lombroso έγραφε τη *Γυναίκα Εγκληματία*. Η αύξηση του πληθυσμού της Ιταλίας οδήγησε στο συνωστισμό μεγάλων ομάδων πληθυσμού στις μεγάλες πόλεις του Βορρά και του Νότου και, ως εκ τούτου, στην αύξηση της ονομαζόμενης επικίνδυνης τάξης στα μεγάλα αστικά κέντρα. Κεντρική φιγούρα ήταν η εκδιδόμενη η οποία για την μεσαία τάξη δεν ξεχώριζε από τις ορδές των άστεγων και ανέργων γυναικών που είχαν καταλήξει στους δρόμους των μεγάλων πόλεων. Οι εκδιδόμενες είχαν ταυτιστεί με την εξάπλωση των αφροδίσιων νοσημάτων και είχαν τεθεί υπό αστυνομική παρακολούθηση, ενώ ήταν υποχρεωτική

η διαμονή τους σε εποπτευόμενα πορνεία. Καθόλου περίεργο, υποστηρίζει η Rafter, που κεντρική θέση στο έργο του Lombroso, είναι πως η εκδιδόμενη είναι ο πλέον επικίνδυνος και αταβιστικός τύπος της γυναίκας εγκληματία (Rafter στο επιμ. Knepper και Ystehede, 2013: 189-190)

3.2) Η κανονική γυναίκα – Ανθρωπομετρικά Χαρακτηριστικά

Ερευνώντας την κανονική γυναίκα ως προς την εξωτερική της εμφάνιση, ο Lombroso κατέληξε πως σε όλες τις ανθρώπινες φυλές η γυναίκα είναι σχεδόν πάντα κατώτερη του άνδρα, σε ύψος και βάρος σε όλες τις φάσεις της ζωής της ` από την εμβρυακή, στην εφηβική και στην ενήλικη ζωή της. Πρόσθεσε δε, πως αυτή η κατωτερότητα αυξάνεται με την ηλικία και τον πολιτισμό. Οι γυναίκες έχουν μακρύτερο κορμό σε σχέση με τους άνδρες, και πως, όπως στους πιθήκους και στα παιδιά ο κορμός των γυναικών είναι μακρύτερος σε σχέση με τα κατώτερα άκρα τους. Δεδομένου του μειωμένου ύψους και βάρους των γυναικών, το κρανίο τους προσομοιάζει στο κρανίο ενός παιδιού σε χωρητικότητα και σχήμα – σε όλες τις φυλές, περισσότερο όμως στις πολιτισμένες και είναι πάντα κατώτερο του άνδρα. Ο εγκέφαλος της γυναίκας ζυγίζει λιγότερο από εκείνον του άνδρα, η σχέση των δύο είναι 89 προς 100. Ακόμα και τα αιμοσφαίρια αποκαλύπτουν την κατωτερότητά τους κατά τον Lombroso, οι γυναίκες έχουν λιγότερα ερυθρά αιμοσφαίρια από των ανδρών (Lombroso, 2004: 46-57).

Η φυσιογνωμία της γυναίκας είναι περισσότερο παιδική και πιο ντελικάτη από του άνδρα, αν και σε κάποιες κατώτερες τάξεις αλλά και στις φυλές των αγρίων, σε πολύ μεγάλη ηλικία οι γυναίκες αποκτούν ανδροπρεπή χαρακτηριστικά. Οι κανονικές γυναίκες δεν φέρουν τόσα πολλά εκφυλιστικά χαρακτηριστικά όσο οι άνδρες, όπως παρατηρεί ο Lombroso. Διαφέρουν στην ποσότητα, στον τύπο και στην ένταση των εκφυλιστικών χαρακτηριστικών τους από τους άνδρες. Ενώ παρουσιάζουν σχετική έλλειψη τέτοιων χαρακτηριστικών όπως τα πεταχτά αυτιά, τις κρανιακές ανωμαλίες, την ασυμμετρία του προσώπου ή τις μεγάλες μετωπικές ασίδες, εμφανίζουν προσκολλημένα αυτιά, τριχοφυΐα του προσώπου και αδυναμία. Εκεί, ωστόσο, που παρατηρούνται οι περισσότερες ανωμαλίες είναι στα γεννητικά όργανα των

γυναικών³ – αυτές οι ανωμαλίες συναντώνται και σε ευρωπαίες, αλλά κυρίως σε γυναίκες από άγριες φυλές της Αφρικής και της Ωκεανίας αλλά και σε κάποια είδη πιθήκων (2004: 52-53).

Άλλη μια απόδειξη για την αταβιστική φύση της γυναίκας, κατά τον Λομπρόζο, είναι πως πολλές φορές οι γυναίκες είναι αριστερόχειρες ή και αμφιδέξιες. Οι γυναίκες μειονεκτούν και στη μυϊκή δύναμη η οποία στις ενήλικες γυναίκες είναι ίση με ενός έφηβου άνδρα, κατέληξε ο Lombroso. Οι γκρίζες τρίχες και η φαλάκρα αποδεικνύουν μειωμένη ευαισθησία ενώ το γεγονός πως εμφανίζονται πολύ αργότερα και λιγότερο συχνά στις γυναίκες μπορεί να συσχετιστεί με την μικρότερη διανοητική δραστηριότητα των γυναικών (Lombroso, 2004: 46-57). Εν ολίγοις, ο Lombroso κατέληξε πως η κανονική γυναίκα χαρακτηρίζεται από νηπιοπρέπεια.

3.3) Η Κανονική Γυναίκα – Βιολογικά-Ψυχολογικά Χαρακτηριστικά

Ο Lombroso ξεκινάει την έρευνά του με την κυρίαρχη θέση πως η γυναίκα είναι γενετικά και οργανικά προκαθορισμένη για τη μητρότητα, “[...] εξαιτίας της ανάγκης της να ικανοποιήσει το μητρικό ένστικτο [...] χωρίς το οποίο η ύπαρξη της γυναίκας είναι ατελής” (2004: 60), πράγμα που την καθιστά ανίκανη για οποιαδήποτε άλλη επαγγελματική δραστηριότητα κάθε είδους. Όταν όμως αυτό συμβαίνει, είναι εξαιτίας κάποιας αφύσικης και εκφυλιστικής προδιάθεσης. Κάθε παρέκκλιση της γυναίκας από τον τύπο, είναι πιο σημαντική από τις παρεκκλίσεις των ανδρών, επειδή οι γυναίκες είναι πολύ λιγότερο ευμετάβλητες από τους άνδρες, και με εμφανώς λιγότερες ειδικές διαφοροποιήσεις, επισημαίνει ο Lombroso. Επίσης, άλλο ένα θεμελιώδες χαρακτηριστικό των γυναικών είναι η μικρότερη γενική ευαισθησία, και η μικρότερη ευαισθησία στον πόνο σε σύγκριση με τους άνδρες (Kurella, 1910: 57-58). Τα πειράματα που έκανε ο Lombroso προκειμένου να καταλήξει στο συμπέρασμά του περιελάμβαναν την αφή, την γεύση, την όσφρηση, την ακοή και την όραση. Για παράδειγμα, η προτίμηση των γυναικών για τα έντονα αρώματα, εξηγείται από το γεγονός πως δεν οσμίζονται τόσο έντονα, και αντέχουν δυνατές μυρωδιές καλύτερα (Albrecht, 1910: 79).

³ Ο υμένος είναι το όργανο το οποίο εμφανίζει τα περισσότερα εκφυλιστικά χαρακτηριστικά υποστήριξε ο Lombroso. Μη εκτελώντας μια χρήσιμη λειτουργία αλλά παραμένοντας στο γυναικείο σώμα ως κατάλοιπο, μπορεί να είναι γεμάτος σπέρμα, να έχει σχήμα καρδιάς, μυτερός κ.α.

Αυτό το συμπέρασμα, επίσης, προκύπτει από τις λιγότερες ανάγκες που έχουν οι γυναίκες τονίζει ο Lombroso, “εκείνη έχει λιγότερες ανάγκες, τρώει λιγότερο, πίνει λιγότερο και αντιστέκεται στο γήρας, στον πόνο και στις στερήσεις καλύτερα από έναν άνδρα, πράγμα το οποίο θα έπρεπε να μας κάνει να υποπτευθούμε πως η ευαισθησία της γυναίκας είναι λιγότερο ανεπτυγμένη από εκείνη του άνδρα”. Λίγο πιο κάτω, επικαλείται την θέση του Γερμανού χειρουργού Billroth οποίος του δήλωσε πως “οι γυναίκες είναι σαν τους πρωτόγονους, ένα κατώτερο ον, και έτσι πιο ανθεκτικό στον πόνο” (Lombroso, 2004: 58, 62). Αυτές οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο φύλων, είναι πιο έντονες σε πολιτισμένες φυλές παρά ανάμεσα στους άγριους (Kurella, 1910: 57-58).

Η μικρότερη ευαισθησία των γυναικών δεν περιορίζεται στις αισθήσεις. Οι γυναίκες έχουν επίσης μειωμένη σεξουαλική ευαισθησία και μειωμένες σεξουαλικές ανάγκες σε σχέση με τον άνδρα. Μια σειρά από γεγονότα που το αποδεικνύουν, τονίζει ο Lombroso, είναι: οι σπάνιες σεξουαλικές ψυχοπαθολογίες, η αποδοχή της πλατωνικής αγάπης (κάτι που για τους άνδρες είναι στοιχειωδώς αδύνατον να συμβεί), η μεγάλη περίοδος αγνότητας που κρατάν τους εαυτούς τους, η με μεγάλη ευκολία, αποδοχή της πολυγαμίας και η σχολαστική παρατήρηση της μονογαμίας – πράγμα που οι άνδρες παρατηρούν σε θεωρητικό και όχι πρακτικό επίπεδο. Μια ακόμη απόδειξη για την μειωμένη σεξουαλική ευαισθησία των γυναικών, είναι το φαινόμενο της πορνείας – βάσει αυτού, είναι οι άντρες που έχουν μεγαλύτερες σεξουαλικές ευαισθησίες και ανάγκες, αφού η ανδρική πορνεία είναι περιορισμένη και βρίσκεται κυρίως ανάμεσα στις εκφυλισμένες τάξεις (2004: 59-60).

Ο Lombroso, υποστηρίζει ο Kurella, επιχείρησε να εξηγήσει την μεγαλύτερη ανάπτυξη του συναισθήματος της συμπόνιας στο γυναικείο φύλο, την ίδια στιγμή που οι γυναίκες επιδεικνύουν συχνά μια ροπή για την βαναυσότητα, “η αδυναμία της, την κάνει βάνουση και συμπονετική την ίδια στιγμή. [...] επιπλέον, τα συναισθήματα στοργής και τρυφερότητας, δεν μπορούν να συνυπάρξουν με μεγάλη σωματική ή πνευματική δραστηριότητα”. Αυτή, υποστηρίζει ο Lombroso, είναι μια συνήθης αντίθεση στην σφαίρα της συναισθηματικής ζωής, η οποία με την πρόοδο του πολιτισμού, εξισορροπείται με την ανάπτυξη των συναισθημάτων συμπόνιας, “καθώς η εξέλιξη προχωρά, [...] η πολιτισμένη γυναίκα, γίνεται προοδευτικά συμπονετική” (2004: 71).

Συγκρινόμενη με εκείνη των ανδρών η ηθική της γυναίκας είναι επίσης κατώτερη. Αυτή η κατωτερότητα προέρχεται από την μειωμένη ευαισθησία και ευφυΐα, “το μεγαλύτερο επίπεδο της νοημοσύνης, η ευφυΐα, λείπει παντελώς μεταξύ των γυναικών, επίσης, δεν έχουν δημιουργική δύναμη” (Albrecht, 1910: 79). Τέλος, η πνευματική ικανότητα της γυναίκας είναι κατώτερη του άνδρα. Η ευφυΐα στην γυναίκα είναι λιγότερο ανεπτυγμένη από την φύση, πράγμα που αντανακλά την γενικότερη τάση ανάμεσα σε όλα τα ζώα στην εξελικτική κλίμακα. Η αναπαραγωγική φύση της γυναίκας ευθύνεται για την κατώτερη ευφυΐα της, σύμφωνα με τον Lombroso, “η ευφυΐα του άνδρα, όπως και η σωματική του δομή έχει μια πρωτόγονη δυνατότητα, μεγαλύτερη από αυτήν της γυναίκας, χάρη στον μικρότερο ρόλο του στην αναπαραγωγή του είδους” (2004: 87).

Αλλά και όλη η υπόλοιπη γκάμα των συναισθημάτων της γυναίκας προσαρμόζεται με την ιδιότητα της μητρότητας, ειδικά τα σεξουαλικά συναισθήματα, τα οποία προκύπτουν από μια ‘μαζοχιστική’ βάση. Όπως είδαμε παραπάνω, η γυναικεία φύση είναι ασύμβατη με την έντονη σεξουαλική επιθυμία η οποία είναι ένα χαρακτηριστικό των ανδρών και όταν αυτή προκύπτει στην γυναίκα, είναι αφύσικη.

3.4) Η εγκληματία Γυναίκα – Ανθρωπομετρικά Χαρακτηριστικά

Ο Lombroso και η ομάδα του προκειμένου να εξάγει συμπεράσματα για την εγκληματία γυναίκα, μελέτησε γυναίκες εκδιδόμενες και τροφίμους φυλακών που έχασαν την ζωή τους. Ανάμεσα στα εγκλήματα για τα οποία είχαν καταδικαστεί ήταν η πορνεία, η παιδοκτονία, η κλοπή, ο εμπρησμός, η ανθρωποκτονία, η δηλητηρίαση, η συνενοχή σε βιασμό, αλλά και η έκτρωση. Η πλειοψηφία των γυναικών ήταν από την Νότιο Ιταλία – Σικελία, Σαρδηνία και Νάπολη.

Οι μετρήσεις του Lombroso έδειξαν πως η εκδιδόμενη έχει έξι φορές μικρότερη κρανιακή χωρητικότητα από τις κανονικές γυναίκες, αλλά ελαφρώς μεγαλύτερη από την εγκληματία, ενώ ανάμεσα στις τελευταίες, οι δηλητηριάστριες έχουν την μεγαλύτερη. Κατά μέσο όρο, οι τίμιες γυναίκες ακόμα και οι παράφρονες ξεπερνούν σε κρανιακή χωρητικότητα και τις εγκληματίες και τις εκδιδόμενες. Τα μεγαλύτερα ή μικρότερα ποσοστά της κρανιακής χωρητικότητας των εκδιδόμενων, ομοιάζουν περισσότερο με τις γυναίκες Παπούα παρά με τις κανονικές. Επιπλέον οι εκδιδόμενες

έχουν φαρδύτερα ζυγωματικά από τις εγκληματίες γυναίκες, ενώ η κάτω γνάθος των εγκληματιών και των περισσότερων εκδιδόμενων είναι εντονότερη από ότι στις ηθικές γυναίκες. Επίσης, στις εγκληματίες γυναίκες ο εγκέφαλος ζυγίζει λιγότερο από τις κανονικές.

Ωστόσο, όπως υποστηρίζει ο Lombroso, οι κρανιακές μετρήσεις δεν καταδεικνύουν τόσο έντονες διαφορές ανάμεσα στις εγκληματίες και τις κανονικές γυναίκες, όσο η μέτρηση των κρανιακών ή κεφαλικών και ανωμαλιών του προσώπου όπου οι εκδιδόμενες έχουν μεγαλύτερο αριθμό εκφυλιστικών χαρακτηριστικών από τις εγκληματίες. Σχεδόν όλες οι ανωμαλίες, προκύπτουν πιο συχνά στις εκδιδόμενες παρά στις γυναίκες εγκληματίες – και οι δύο κατηγορίες υπερέχουν των κανονικών γυναικών σε εκφυλιστικά χαρακτηριστικά.

Οι ανθρωπομετρικές μελέτες του Lombroso, έδειξαν πως οι εγκληματίες γυναίκες είναι κοντύτερες από τις κανονικές και πως οι εκδιδόμενες και οι φόνισσες είναι βαρύτερες από τις τίμιες γυναίκες. Οι εκδιδόμενες έχουν επίσης μεγαλύτερες γάμπες από τις έντιμες γυναίκες. Οι εγκληματίες και οι εκδιδόμενες έχουν πιο σκούρα μαλλιά από τις κανονικές αν και ανάμεσα στις εκδιδόμενες εντοπίζονται αρκετά συχνά ξανθά ή κόκκινα μαλλιά όσο και στις κανονικές γυναίκες. Τα γκριζαρισμένα μαλλιά εμφανίζονται συχνότερα στις εγκληματίες ενώ παραδόξως ή φαλάκρα δεν είναι τόσο συχνή όσο στις κανονικές γυναίκες. Οι ρυτίδες είναι ιδιαιτέρως περισσότερες στις εγκληματίες γυναίκες στην ώριμη ηλικία, ενώ το εύρημα δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί για τις εκδιδόμενες εξαιτίας του μακιγιάζ που φέρουν ειδικά όταν είναι σε μεγάλες ηλικίες.

Οι κεφαλικές ανωμαλίες και τα εκφυλιστικά χαρακτηριστικά προσώπου που συναντώνται συχνότερα στις εγκληματίες γυναίκες και στις εκδιδόμενες είναι η κρανιακή ασυμμετρία, η πλατυκεφαλία, τα σμιχτά φρύδια, οι μετωπιαίες ανωμαλίες, η ασυμμετρία προσώπου, η τεράστια κάτω γνάθος, ο στραβισμός, η ανδροπρεπής φυσιογνωμία, η στραβή μύτη και δόντια και τέλος τα πεταχτά ή κολλημένα αυτιά. Το γεγονός πως οι εκδιδόμενες δεν φέρουν συχνά αυτές τις ανωμαλίες και εμφανίζουν μια σχετική έλλειψη ασχήμιας, οφείλεται στο γεγονός πως η πορνεία απαιτεί να απουσιάζουν τέτοια χαρακτηριστικά που μπορούν να προκαλέσουν αηδία και απέχθεια στους άνδρες, υποστήριξε ο Lombroso (Lombroso, 1895: 101).

Σχεδόν όλες οι ανωμαλίες, κατέληξε ο Lombroso, προκύπτουν συχνότερα στις εκδιδόμενες από ότι στις εγκληματίες γυναίκες, ενώ, και οι δύο ομάδες έχουν περισσότερα εκφυλιστικά χαρακτηριστικά από τις κανονικές γυναίκες. Αν και οι εκδιδόμενες σχεδόν δεν έχουν ρυτίδες ή και άλλες ανωμαλίες που να προκαλούν ασχήμια, έχουν, ωστόσο, περισσότερα στίγματα εκφύλισης. Ανάμεσα στις εγκληματίες γυναίκες, εκείνες που διέπραξαν ανθρωποκτονία, δηλητηρίαση και εμπρησμό έχουν πιο προεξέχοντα ζυγωματικά, ενώ, όσες διέπραξαν παιδοκτονία εμφανίζουν περισσότερο ασυμμετρία προσώπου και υπερτονισμένες γνάθους.

3.5) Εκδιδόμενη και αταβισμός

Ο Lombroso, αναπτύσσει έναν ομολογουμένως ενδιαφέροντα συλλογισμό τόσο για την γυναίκα εκδιδόμενη όσο και για την πορνεία. Αφού στις προϊστορικές κοινωνίες υπήρχαν κυρίαρχες συνθήκες στην σεξουαλική ζωή, τέτοιες που σήμερα προσομοιάζουν με την πορνεία, τότε η πορνεία και οι εκδιδόμενες της σύγχρονης ιστορίας είναι αταβιστικά φαινόμενα, “ Η πορνεία, όπως και το έγκλημα είναι ένα φυσικό φαινόμενο στην ζωή από την αυγή της εξέλιξης. Είναι ακόμα και σήμερα φυσιολογικό στην ζωή των αγρίων” (2004: 100).

Μόνο η εκδιδόμενη φέρει τέσσερα ή και παραπάνω στίγματα εκφύλισης που έχει ο πραγματικός τύπος του εγκληματία. Είναι η γεννημένη γυναίκα εγκληματίας η οποία χαρακτηρίζεται από δυνατό σεξουαλικό ένστικτο και την ίδια στιγμή από ανεπαρκές μητρικό ένστικτο. Η ευφυΐα και ικανότητα της να αποφασίζει είναι αδύναμη, ενώ, αντλεί ευχαρίστηση από ανδρικά αθλήματα και από ανδρικές ακολασίες, υιοθετώντας κάθε φορά διαφορετικές ποιότητες των ανδρών. Η αταβιστική φύση της εκδιδόμενης, υποστήριξε ο Lombroso, επιβεβαιώνεται και από την υπερβολική παχυσαρκία τους η οποία αποκτάται μετά την ηλικία των είκοσι ετών και συνδύασε το πάχος των εκδιδόμενων με των γυναικών άγριων φυλών της Αφρικής, της Αιθιοπίας αλλά και της Ωκεανίας (Lombroso, 2004: 149-150).

Ένα ακόμα στοιχείο αταβισμού των εκδιδόμενων είναι η παρουσία τατουάζ στο σώμα τους, υποστήριξε ο Lombroso. Ανάμεσα στις εκδιδόμενες η αναλογία των τατουάζ είναι μεγαλύτερη από ότι στις εγκληματίες γυναίκες, αλλά μικρότερη συγκρινόμενη με τον εγκληματία άνδρα. Η ‘γεννημένη’ εγκληματίας, συνδυάζει τις χειρότερες

ποιότητες της ανθρώπινης φύσης: εκδικητικότητα, πονηριά, απονιά, ματαιοδοξία και ανεντιμότητα, αγγίζοντας έτσι την απόλυτη εξαχρείωση (Albrecht, 1910: 80). Και ο Kurella παραδέχεται, πως η ολοκληρωμένη περιγραφή που ο Lombroso δίνει για τις εκδιδόμενες, έχει συμβάλει κατά πολύ στον τρόπο που τις αντιλαμβάνεται και ο ίδιος, ως αταβιστικά όντα. Αυτό εξηγεί, κατά τον Lombroso, το γεγονός πως ανάμεσα στις εκδιδόμενες ο εγκληματικός τύπος συναντάται συχνότερα και πιο έντονα από ότι ανάμεσα στις γυναίκες εγκληματίες. Καταλήγει έτσι πως, περισσότερο και από τον ανθρωποκτόνο ληστή, το πρωτότυπο – ο γνήσιος τύπος της εγκληματικότητας, είναι η εκδιδόμενη (Kurella, 1910: 60). Ο Albrecht, τονίζει με ιδιαίτερο ενθουσιασμό για τη συμβολή του Lombroso στην εγκληματολογία “Η αποσαφήνισή του, σχετικά με την σχέση της πορνείας με τα άλλα είδη εγκλημάτων, θα παραμένει πάντα ένα αριστούργημα” (Albrecht, 1910: 80).

Πέρα από τις εκδιδόμενες, στον κόσμο του γυναικείου εγκλήματος ο Lombroso, διακρίνει μια μικρή ομάδα γυναικών η οποία φέρει πολύ έντονα στίγματα εκφυλισμού, περισσότερο από τα στίγματα που φέρει ο τύπος του εγκληματία άνδρα, και που ξεχωρίζει από τις υπόλοιπες γυναίκες εγκληματίες – οι τελευταίες φέρουν ελάχιστα και αβέβαια στίγματα. Μια μικρή ομάδα γυναικών επίσης, χαρακτηρίζεται από περισσότερο έντονες και πιο αφύσικες ηθικές ανωμαλίες, από αυτές που συναντώνται στους άνδρες εγκληματίες και τις κανονικές γυναίκες εγκληματίες. Η κανονική γυναίκα εγκληματίας, συνήθως παρασύρεται στο έγκλημα είτε από ισχυρό πειρασμό είτε από παρότρυνση κάποιου τρίτου, ως εκ τούτου πολλές φορές η ηθική της εμφανίζεται αναλλοίωτη ή σε κάθε περίπτωση, όχι κατεστραμμένη εντελώς. Στον πολιτισμένο κόσμο, οι εγκληματίες γυναίκες είναι μόνο το 5 έως 10 τις εκατό του συνόλου των ανδρών εγκληματιών και αυτές έχουν εγκληματήσει κυρίως από πάθος ή περιστασιακά. Ενώ, ο γνήσιος τύπος της γυναίκας εγκληματίας είναι την ίδια στιγμή εκδιδόμενη και εγκληματίας – αν παρ’ όλα αυτά, έχει γλιτώσει λόγω κοινωνικών συνθηκών να καταλήξει εκδιδόμενη, έχει όλα τα ανθρωπολογικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά με εκείνη (Kurella, 1910: 61-62).

3.6) Βιολογικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά της εγκληματία γυναίκας

Η εγκληματίας γυναίκα και ακόμα περισσότερο η εκδιδόμενη χαρακτηρίζονται από πρόωμη εμφάνιση της έμμηνου ρύσης, από πρόωρη ανάπτυξη

της σεξουαλικότητας αλλά και γονιμότητα. Οι έρευνες του Lombroso κατέδειξαν πως ενώ στις κανονικές γυναίκες η εμφάνιση της έμμηνου ρύσης εντοπίζεται στις ηλικίες των 13-15 ετών – μια ηλικία που συνάδει και με τον μέσο όρο των εγκληματιών γυναικών – στις εκδιδόμενες, κατά ένα μεγάλο ποσοστό εμφανίζεται ήδη από την ηλικία των δέκα ετών ή και νωρίτερα. Συνέπεια της πρώιμης έμμηνου ρύσης είναι η πρόωγη σεξουαλική ανάπτυξη ανάμεσα στις εγκληματίες και τις εκδιδόμενες. Οι πρώτες εμφανίζουν ενεργή σεξουαλική ζωή πριν από την ηλικία των δεκαπέντε ετών ενώ, οι δεύτερες σε ακόμη πιο μικρή ηλικία. Η μεγαλύτερη σεξουαλική ανάπτυξη των εκδιδόμενων συγκριτικά με τις εγκληματίες γυναίκες και τις κανονικές γυναίκες, κατά τον Lombroso, είναι ένα χαρακτηριστικό που εμφανίζουν τα ζώα και οι πρωτόγονες φυλές και συνιστά ακόμα μια απόδειξη του αταβισμού των εκδιδόμενων. Ο Lombroso, συνέδεσε την εμμηνόρροια με τις εγκληματικές πράξεις των γυναικών υποστηρίζοντας πως επηρεάζει σημαντικά την γυναικεία εγκληματικότητα και είναι υπεύθυνη για συγκεκριμένα εγκλήματα όπως αντίσταση κατά της αρχής, βιαιοπραγία, και κλοπές καταστημάτων (Lombroso, 2004: 159-161).

Μέσα από πολλές περιπτώσεις γυναικών που ο ίδιος εξέτασε, αλλά και με την βοήθεια υλικού από εκτεταμένη έρευνα, ο Lombroso κατέληξε στο γενικό συμπέρασμα πως η πλειοψηφία των γυναικών καταλήγουν να διαπράττουν εγκλήματα από πάθος ή περιστασιακά, μέσα από συνθήκες που χαρακτηρίζουν μια κανονική ζωή και όχι από συναισθηματική ή ηθική ανωμαλία, και πως η αίσθηση της μητρότητας εξακολουθεί να υφίσταται όπως και στις κανονικές γυναίκες.

Οι θεωρίες του Lombroso επηρέασαν και την Ρωσίδα ιατρό, Pauline Tarnowsky, η οποία επικεντρώθηκε στην εξωτερική εμφάνιση των εγκληματιών, καταγράφοντας και μελετώντας δεδομένα όπως, το μέγεθος του κρανίου, τα μάτια και τα μαλλιά. Η ομάδα ενδιαφέροντος της έρευνάς της είναι οι εκδιδόμενες και εκείνες που διέπρατταν το έγκλημα της κλοπής. Η έρευνα της Tarnowsky την οδήγησε στο συμπέρασμα πως οι επαγγελματίες εκδιδόμενες παρουσιάζουν ελλιπή εξέλιξη, εκφυλιστικά στοιχεία τα οποία γίνονται ορατά στο κρανίο, στο πρόσωπο και στα δόντια (φυσικός εκφυλισμός) αλλά και στην μειωμένη ευφυΐα και απώλεια της ηθικής (ψυχολογικός εκφυλισμός) και, όπως τονίζει η Βλάχου, νοσηρή κληρονομικότητα (Βλάχου, 2017: 196-197). Για την Tarnowsky, η έρευνα έδειξε πως η κατανάλωση αλκοόλ επισπεύδει την εμφάνιση των εκφυλιστικών χαρακτηριστικών κυρίως στις εκδιδόμενες και τις κλέφτρες. Συσχετίζει επίσης την πορνεία με την

εγκληματικότητα, αφού όπως υποστηρίζει, τα στατιστικά δείχνουν πως όταν υποχωρεί η συμμετοχή των γυναικών εμφανίζεται αυξημένη η δραστηριότητα των εκδιδόμενων.

Σύμφωνα με την Βλάχου, η συμβολή της Tarnowsky στην εγκληματολογία ήταν σημαντική, αφενός μεν, επειδή ήταν η πρώτη γυναίκα που ασχολήθηκε με τη σεξουαλική συμπεριφορά των γυναικών και εστίασε στο θέμα της δημόσιας υγείας, αφετέρου δε, επειδή συνέδεσε την δραστηριότητα της πορνείας, και με κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνθήκες, όπως οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης των γυναικών που πλήττονται από την φτώχεια και την ανέχεια, προτείνοντας ταυτόχρονα την ενίσχυση των εργασιακών επιλογών και των απολαβών αυτών (Βλάχου, 2017: 198).

Είναι σημαντικό, όπως υποστηρίζει η Rafter, να καταλάβουμε πως ο Lombroso – σε αντίθεση με ό, τι υποστηρίζουν κάποιοι σύγχρονοι εγκληματολόγοι – δεν ήταν μια αστεία φιγούρα που τα γραπτά του δεν είχαν κάποιο αντίκτυπο στον πολιτικό διάλογο. Αντιθέτως, ηγείτο μιας μεγάλης ομάδας επιστημόνων που απαρτίζονταν από νομικούς, ιατρούς και ψυχιάτρους και αποτελούσαν την Θετικιστική ή Ιταλική Σχολή της εγκληματολογίας. Οι θεωρίες του γεννημένου εγκληματία που γεννήθηκαν μέσα από αυτήν, κυριάρχησαν, όπως τονίζει η Gibson, στην ποινική δικαιοσύνη κατά την περίοδο του φασισμού. Ο Lombroso και οι επίγονοί του επηρέασαν την νομοθεσία και την δημόσια πολιτική, όπως επηρέασαν και ένα μεγάλο φάσμα γυναικών της Ιταλίας, όπως τις εκδιδόμενες, τις εγκληματίες, τις λεσβίες ακόμα και τις ‘κανονικές’ γυναίκες. Οι θέσεις του για τις εκδιδόμενες επηρέασαν την κυβερνητική πολιτική η οποία έθεσε την πορνεία υπό κρατικό έλεγχο υπονομεύοντας την ίδια στιγμή τις προσπάθειες του φεμινιστικού κινήματος για την κατάργηση του κρατικού ελέγχου στις εκδιδόμενες (Gibson, 2002· Rafter στο επιμ. Knepper και Ystehede, 2013: 190). Μπορεί κάποιος να παρατηρήσει πως ο Lombroso συνέδεσε την γυναικεία συμπεριφορά, εν γένει, με τα γεννητικά όργανα της γυναίκας. Οι απόψεις του περιστοίχισαν την θέση πως οι γυναίκες χάνουν τον αυτοέλεγχό τους κατά την διάρκεια της εμμήνου ρήσης, της εγκυμοσύνης, του θηλασμού και της εμμηνόπαυσης. Αν σκεφτεί κάποιος πως μόλις περιγράψαμε όλες τις καταστάσεις από τις οποίες θα βιώσει μια γυναίκα στη ζωή της, καταλαβαίνουμε πως, αυτό στο οποίο ο Lombroso ήθελε να καταλήξει είναι πως, εκ των πραγμάτων, δεν μένει χρόνος στην γυναίκα για αυτοκυριαρχία.

4) ΟΙ ΕΠΙΓΟΝΟΙ

Η *Εγκληματίας Γυναίκα* του Cesare Lombroso, άνοιξε το δρόμο σε μια σειρά από έργα για την εξήγηση της γυναικείας εγκληματικότητας. Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα και μετά δημοσιεύθηκαν αρκετά επιστημονικά άρθρα και έρευνες για την γυναικεία εγκληματικότητα. Οι συγγραφείς των έργων απέφευγαν την εκτενή αναφορά στον Lombroso και αρνούσαν την επιρροή του την ίδια στιγμή που εμφάνιζαν ως αναντίρρητες αλήθειες τα ευρήματά του για τις εγκληματίες γυναίκες (Rafter, 2004: 23).

4.1) William Isaac Thomas (1863-1947)

Ενώ, ο Lombroso περιέγραψε την εγκληματική πράξη στην γυναίκα ως μια έμφυτη ροπή και την απέδωσε στην βιολογική σύσταση των εγκληματιών γυναικών, ο **William Isaac Thomas (1863-1947)**, Αμερικανός κοινωνιολόγος, το 1923 με το έργο του *The unadjusted Girl*, διεύρυνε την βιολογική εξήγηση του γυναικείου εγκλήματος προκειμένου να προτείνει μία μάλλον ψυχολογική θεωρία του φαινομένου. Υποστήριξε, πως η γυναικεία παραβατικότητα είναι αποτέλεσμα της δυσαρέσκειας των γυναικών για τους συμβατικούς ρόλους του φύλου τους (Klein, 1973: 15). Ωστόσο, οι γυναίκες της μεσαίας τάξης, κατά τον Thomas, σπάνια εγκληματούν, επειδή κοινωνικοποιούνται έτσι ώστε να αποδέχονται τις φυσικές τους επιθυμίες και να συμπεριφέρονται ευπρεπώς επενδύοντας στην αγνότητά τους. Όσον αφορά στις φτωχές γυναίκες, εκείνες εγκληματούν όχι επειδή είναι ανήθικες αλλά επειδή είναι αήθεις, όπως τονίζει ο ίδιος - οι φτωχές γυναίκες λαχταρούν το έγκλημα (Thomas, 1923: 98). Ο Thomas αποδίδει την παραβατικότητα των κοριτσιών στην επιθυμία τους για διέγερση και όχι στην επανάστασή τους για την ενηλικίωση όπως υποστηρίζει ο Lombroso. Δεν είναι η σεξουαλική επιθυμία που παρακινεί τα κορίτσια να παραβατήσουν επειδή δεν είναι περισσότερο παθιασμένα από τις υπόλοιπες γυναίκες, αλλά η ανάγκη για χειραγώγηση των ανδρικών επιθυμιών για σεξ προκειμένου να καταφέρουν τους δικούς τους απώτερους σκοπούς. Ο Thomas, αναπτύσσει τον μύθο της χειριστικής γυναίκας η οποία είναι ψυχρή, δολοπλόκα και ματαιόδοξη (Klein, 1973: 15). Τη θέση του Thomas πως οι γυναίκες μπορούν να

χρησιμοποιήσουν το σεξ για την εκπλήρωση απώτερων σκοπών επεκτείνει ο Pollak, υποστηρίζοντας πως οι γυναίκες είναι εγγενώς δόλιες.

4.2) Otto Pollak (1908-1998) – Η κρυμμένη εγκληματικότητα

Το έργο του Pollak *Η Εγκληματικότητα των Γυναικών (The Criminality of Women, 1950)*, επηρέασε ιδιαίτερα την εγκληματολογική σκέψη για την εγκληματική γυναικεία συμπεριφορά. Ο Pollak εστιάζει στη θεωρία της κρυμμένης γυναικείας εγκληματικότητας προκειμένου να εξηγήσει τα χαμηλά ποσοστά των καταγραφών των γυναικών στο ποινικό σύστημα. Ένας από τους κύριους λόγους της κρυμμένης εγκληματικότητας είναι όπως υποστηρίζει ο Pollak, η ίδια η φύση της γυναίκας. Η γυναίκα είναι συνήθως ο υποκινητής της εγκληματικής πράξης και όχι ο δράστης. Ακολουθώντας τα ίχνη του Lombroso, ο Pollak ισχυρίζεται πως η γυναίκα είναι εκ φύσεως δόλια – απόδειξη γι αυτό είναι η ίδια η σωματική κατασκευή της γυναίκας που της επιτρέπει να προσποιείται οργασμό ακόμα κι αν δεν επιθυμεί την ερωτική πράξη (1950: 10) παραπλανώντας και χρησιμοποιώντας τους άντρες για την επίτευξη των στόχων τους (Μαυρής, 1988: 154 · Klein, 1975: 21 · Smart, 1987: 48-49).

Ένας άλλος λόγος που εξηγεί την κρυμμένη εγκληματικότητα είναι ο μεγάλος αριθμός αδήλωτων εγκλημάτων – η κλοπή καταστημάτων ή η κλοπές που διαπράττουν οι εκδιδόμενες, οι εκτρώσεις, η ψευδορκία ή η διατάραξη κοινής ησυχίας – τα οποία πολλές φορές διαπράττουν αποκλειστικά οι γυναίκες, σύμφωνα με τον Pollak (Pollak, 1950: 1-2). Ο ρόλος της γυναίκας είναι διττός · η γυναίκα πελάτης είναι και εκείνη που κλέβει το κατάστημα, η γυναίκα μητέρα είναι και εκείνη που κάνει την έκτρωση, η εκδιδόμενη είναι η τελευταία που θα καταγγείλει κάποιον θύτη στην αστυνομία για κλοπή, ενώ οι γυναίκες είναι αυτές που ψευδορκούν συχνά αλλά και τaráσσουν την τάξη.

Για τον Pollak, αυτά τα ευρήματα δικαιώνουν τον Lombroso που υποστήριξε πως οι γυναίκες διαπράττουν εγκλήματα τα οποία μπορούν εύκολα να συγκαλύψουν και για τα οποία σπάνια οδηγούνται σε δίκη. Ένας λόγος που οι γυναίκες καταφέρνουν να αποφύγουν την σύλληψη είναι ,αφενός μεν, η ευφυΐα και η εφευρετικότητά τους, αφετέρου δε, η ικανότητά τους να χρησιμοποιούν το σεξ για να χειραγωγούν τους άνδρες ώστε να είναι εκείνοι που διαπράττουν το έγκλημα (Πετούση, 2001: 123). Ακόμα όμως και όταν οδηγούνται σε δίκη, οι γυναίκες αντιμετωπίζονται με επιείκεια

από τους δικαστές σε σχέση με τους άνδρες εγκληματίες, τονίζει ο Pollak. Σε πολλές περιπτώσεις η αστυνομία, η εισαγγελία και τα δικαστήρια είναι προκατειλημμένοι υπέρ των γυναικών εγκληματιών. Όλα τα παραπάνω, για τον Pollak αποτελούν ισχυρή ένδειξη για την κρυμμένη εγκληματικότητα των γυναικών (Νόβα-Καλτσούνη, 1989: 178)

Δύο είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του γυναικείου εγκλήματος, όπως αναφέρονται στις βιολογικές και πολιτισμικές αναλύσεις, τονίζει ο Pollak: η μεγάλη δολιότητα των γυναικών δραστών και η προτίμησή τους σε συγκεκριμένους τύπους θυμάτων. Οι γυναίκες επιλέγουν ως θύματα τα παιδιά, τους συζύγους, τα μέλη της οικογένειας, άνθρωποι με τους οποίους έχουν προσωπικούς δεσμούς. Και τα δύο αυτά χαρακτηριστικά επηρεάζουν την ανιχνευσιμότητα των γυναικείων εγκλημάτων και ως εκ τούτου και τις στατιστικές (Pollak, 1950: 12-14).

Τα εγκλήματα κατά των προσώπων που διαπράττουν συνήθως οι γυναίκες είναι η ανθρωποκτονία – κατά κύριο λόγο δηλητηρίαση με την χρήση αρσενικού – η παιδοκτονία, η βιαιοπραγία, η συκοφαντική δυσφήμιση και τα σεξουαλικά εγκλήματα κατά των παιδιών. Όλα αυτά τα εγκλήματα, κατά τον Pollak, είναι συμβατά με τον ρόλο της γυναίκας ως μητέρα ή ως φροντιστής όπως η παιδοκτονία και η σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών. Οι περιπτώσεις βιαιοπραγίας επίσης, δεν αφορούν σε σωματική επίθεση, αλλά σε ρίψη βιτριολιού στο πρόσωπο του θύματος. Αυτά τα ευρήματα, τονίζει ο Pollak, συνηγορούν ως προς τον δόλιο τρόπο που οι γυναίκες εγκληματούν χωρίς να γίνονται συχνά αντιληπτές (Pollak, 1950: 16-26).

Όσον αφορά στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, σύμφωνα με τον Pollak, οι γυναίκες διακρίνονται στις κλοπές, τις διαρρήξεις, τις διακεκριμένες κλοπές, τον εκβιασμό και την απάτη. Οι γυναίκες εμπλέκονται σε διαρρήξεις ως συνεργοί έχοντας συχνά τον ρόλο του κατασκόπου, του δολώματος ή του παρατηρητή. Πρόκειται για ρόλους τους οποίους οι γυναίκες μπορούν με ιδιαίτερη ευκολία να παίξουν εξαιτίας της γυναικείας φύσης τους – π.χ. ως υπηρέτρια μπορεί να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες εκ των έσω ή μπορεί να παίζει το δόλωμα προκειμένου να αποσπάσει την προσοχή από την σκηνή του εγκλήματος. Ο εκβιασμός είναι ακόμα ένα έγκλημα που διαπρέπουν οι γυναίκες εκμεταλλευόμενες κυρίως τις παράνομες σεξουαλικές σχέσεις των ανδρών θυμάτων. Οι σεξουαλικές συνήθειες των ανδρών, υποστηρίζει ο Pollak, προσφέρουν την ευκαιρία στις γυναίκες να τους θυματοποιήσουν και να

διαπράξουν το έγκλημα του εκβιασμού, μια ευκαιρία που δεν έχουν οι άνδρες εκβιαστές (Pollak, 1950: 29-39).

4.2.1) Προσωπικά χαρακτηριστικά

Ο Pollak στο έργο του κάνει λόγο για τα προσωπικά χαρακτηριστικά των γυναικών εγκληματιών εστιάζοντας στην οικογενειακή τους κατάσταση, το επάγγελμά τους, την ευφυΐα τους και τη φυλή τους. Κατέληξε πως οι έγγαμες γυναίκες, ανεξαρτήτου ηλικίας, εγκληματούν σε κάθε περίπτωση περισσότερο από τις άγαμες γυναίκες, ενώ οι γυναίκες που απασχολούνται σε οικιακές θέσεις εργασίας εμπλέκονται σε εγκληματικές πράξεις περισσότερο από εκείνες που απασχολούνται ως εργάτριες στην βιομηχανία. Η ευφυΐα είναι ένας παράγοντας που, κατά τον Pollak, δε φαίνεται να επηρεάζει ιδιαίτερα την εγκληματικότητα των γυναικών – ίσως να επηρεάζει τη φύση του εγκλήματος – ωστόσο όπως τονίζει, η χαμηλή ευφυΐα είναι ένα χαρακτηριστικό των εκδιδόμενων (Pollak, 1950: 106-115).

Τέλος, σε ότι αφορά την μεγαλύτερη εκπροσώπηση των μαύρων γυναικών στο ποινικό σύστημα, ο Pollak ισχυρίζεται πως αυτό προκύπτει αφενός μεν από την άνιση μεταχείριση των μαύρων εγκληματιών από το σύστημα – υποστηρίζοντας πως οι λευκές γυναίκες αντιμετωπίζονται με μεγαλύτερη επιείκεια από το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης – αφετέρου δε από την μεγαλύτερη χαλαρότητα της κοινωνικής θέσης των μαύρων γυναικών συγκριτικά με των λευκών. Αυτό οδηγεί στην μεγαλύτερη ανιχνευσιμότητα των εγκλημάτων που διαπράττονται από τις μαύρες γυναίκες (Pollak, 1950: 115-119).

4.2.2) Βιολογικοί Παράγοντες

Ο Pollak δεν αποσυνδέει τους βιολογικούς από τους κοινωνικούς παράγοντες που εξηγούν την γυναικεία εγκληματικότητα, καθώς τονίζει πως οι βιολογικοί παράγοντες που σχετίζονται με το γυναικείο έγκλημα αλληλεπιδρούν με τους κοινωνικούς παράγοντες και πως με τη σειρά τους οι κοινωνικοί παράγοντες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη με τη δέουσα προσοχή στα βιολογικά χαρακτηριστικά των εγκληματιών. Στους βιολογικούς παράγοντες που επηρεάζουν την εγκληματική συμπεριφορά της γυναίκας, ο Pollak κάνει λόγο για την σωματική αδυναμία των

γυναικών, την σωματική υπερανάπτυξη των κοριτσιών, και δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στις αναπαραγωγικές φάσεις των γυναικών (Pollak, 1950: 121).

Ο Pollak δεν υιοθετεί τις θεωρίες που υποστηρίζουν πως οι γυναίκες είναι ανίκανες να διαπράξουν συγκεκριμένα εγκλήματα εξαιτίας της σωματικής τους αδυναμίας σε σύγκριση με τους άνδρες. Αντιθέτως, υποστηρίζει πως σε μια τεχνολογική κοινωνία που απαιτείται η σωματική δύναμη προκειμένου οι γυναίκες να χειριστούν βαριά μηχανήματα στα εργοστάσια, δεν μπορεί να ισχύει το πολιτισμικό στερεότυπο που θέλει την γυναίκα να είναι αδύναμη για να διαπράξει συγκεκριμένα εγκλήματα. Όπως υποστηρίζει ο Pollak, η σχετική σωματική αδυναμία των γυναικών δεν μπορεί να εξηγήσει επαρκώς την προτίμηση που έχουν σε συγκεκριμένα εγκλήματα και σε συγκεκριμένα θύματα – συνήθως η ανθρωποκτονία γίνεται με δηλητήριο και όχι με όπλο ή με κάποιο άλλο φονικό εργαλείο, ενώ, τα θύματά τους είναι συνήθως τα παιδιά. Αντιθέτως, είναι η ανάθεση των ρόλων αυτή που διοχετεύει την γυναικεία εγκληματικότητα σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις, τονίζει ο Pollak (Pollak, 1950: 121-123).

Η πρόωρη βιολογική ωριμότητα των κοριτσιών, είναι άλλος ένας παράγοντας, του οποίου την επίδραση πάνω στην παρεκκλίνουσα συμπεριφορά των γυναικών, εξετάζει ο Pollak στο έργο του *The Criminality of Women*. Ο ίδιος, δε συμφωνεί την θέση που θέλει τις έφηβες να εμφανίζουν μεγαλύτερη παρεκκλίνουσα συμπεριφορά σε σχέση με τους εφήβους, εξαιτίας της σεξουαλικής παρόρμησης από την πρόωρη ανάπτυξή τους. Αποδίδει τις διαφοροποιήσεις της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς (σεξουαλικές παραβατικές πράξεις) μεταξύ των κοριτσιών και των αγοριών, περισσότερο στις ευκαιρίες που δημιουργεί η πρόωρη σωματική τους ανάπτυξη για σεξουαλική επαφή - γεγονός που δεν επηρεάζει τόσο τα αγόρια – και όχι τόσο στην πρόωρη σεξουαλική παρόρμηση (Pollak, 1950: 124-125). Ο Pollak κάνει, ωστόσο, εκτενή αναφορά στις αναπαραγωγικές φάσεις της γυναίκας – έμμηνος ρύση, εγκυμοσύνη, εμμηνόπαυση – και την σχέση που μπορεί να έχουν με την εμφάνιση της γυναικείας εγκληματικής συμπεριφοράς.

Η εμφάνιση της πρώτης έμμηνης ρύσης είναι, εν πολλοίς, ένα τραυματικό γεγονός για τις γυναίκες, τονίζει ο Pollak. Είτε είναι έτοιμα για αυτό είτε όχι, τα κορίτσια αντιμετωπίζουν την έμμηνη περίοδο τους ως ένα γεγονός που πρέπει να αποκρύπτουν αλλά και πως κατά τη διάρκειά του θα πρέπει να παραιτούνται από δραστηριότητες

και απολαύσεις που μέχρι πριν μπορούσαν ελεύθερα να έχουν. Η έναρξη της εφηβείας, σύμφωνα με τον Pollak, επιβαρύνει πολύ περισσότερο τον ψυχισμό των κοριτσιών από των αγοριών. Συχνά αντιμετωπίζουν συμπτώματα όπως φόβο, ανησυχία, εμμονές, σωματικές δυσκολίες, δυστυχία, αντικοινωνική διάθεση, όνειρα, φαντασιώσεις και δυσκολία ύπνου. Μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον φόβου και αγωνίας κατά την παιδική και εφηβική ηλικία, είναι αναμενόμενο η έμμηνος ρύση να προκαλέσει μια σειρά από ψυχολογικές αλλαγές στις γυναίκες που μπορούν να οδηγήσουν στην διατάραξη της συναισθηματικής ισορροπίας τους και ως εκ τούτου ενδεχομένως στην ενθάρρυνση της εγκληματικής συμπεριφοράς, υποστήριξε ο Pollak (Pollak, 125-128, 157-158). Αδικήματα όπως οι κλοπές κυρίως σε καταστήματα, ο εμπρησμός, οι ανθρωποκτονίες αλλά και η αντίσταση κατά της αρχής, συνδέονται σημαντικά με την περίοδο της έμμηνου ρύσης της γυναίκας εγκληματία.

Όσον αφορά στην περίοδο της εγκυμοσύνης, υπάρχουν συγκεκριμένοι τύποι εγκλημάτων που συνδέονται με την αναπαραγωγική διαδικασία, επισημαίνει ο Pollak. Τέτοια εγκλήματα είναι οι εκτρώσεις και οι παιδοκτονίες. Οι αλλαγές στην διάθεση χωρίς προφανή λόγο, οι αφύσικες επιθυμίες και παρορμήσεις και οι προσωρινή αλλοίωση της συνείδησης, είναι ψυχολογικά χαρακτηριστικά της εγκυμοσύνης που καταδεικνύουν μια αιτιώδη συνάφεια με την εγκληματική συμπεριφορά. Ο κίνδυνος για την διάπραξη ενός εγκλήματος διπλασιάζεται κατά την περίοδο που η έγκυος γυναίκα θα είχε υπό άλλες συνθήκες την έμμηνο ρύση της, αφού ο ψυχολογικός αντίκτυπος αυτής της περιόδου δεν εξαφανίζεται, αντιθέτως, συνεχίζει να επηρεάζει τη γυναίκα αρκετούς μήνες μετά. Ως εκ τούτου, τονίζει ο Pollak, οι γυναίκες βρίσκονται σε κατάσταση διπλής διαταραχής της πνευματικής τους ισορροπίας με αποτέλεσμα την πιθανή εκδήλωση εγκληματικής συμπεριφοράς (Pollak, 1950: 131-132).

Η περίοδος της εμμηνόπαυσης επηρεάζει σημαντικά την βιολογική, την ψυχολογική αλλά και την κοινωνική πλευρά των γυναικών. Το εμμηνόπαυσιακό σύνδρομο επιδρά στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά των γυναικών, προκαλώντας συναισθηματική αστάθεια, αϋπνία, κατάθλιψη, οξυθυμία και κρίσεις πανικού. Όπως τονίζει ο Pollak, οι γυναίκες στις δυτικές κοινωνίες όπου κατά κύριο λόγο εξαρτώνται από τον γάμο, κατά την εμμηνόπαυση βιώνουν την αγωνία για την ίδια τους την ύπαρξη, την ευτυχία και την ευημερία, αφού απειλείται ο ρόλος τους ως γυναίκα. Συγκεκριμένα αδικήματα όπως η εξύβριση, η ψευδορκία και η διατάραξη της τάξης συνδέονται με

την οξυθυμία και την συναισθηματική διαταραχή που εμφανίζουν κατά την εμμηνόπαυση οι γυναίκες, ενώ η πνευματική διαταραχή μπορεί να κάνει τις γυναίκες πιο ευάλωτες στον πειρασμό, οδηγώντας τις έτσι συχνά στο αδίκημα της κλοπής καταστημάτων (Pollak, 1950: 132-134).

4.2.3) Κοινωνικοί παράγοντες

Σχετικά με τους κοινωνικούς παράγοντες που προωθούν την εγκληματική συμπεριφορά των γυναικών, ο Pollak υποστηρίζει πως διακρίνονται σε δύο ομάδες. Η πρώτη, περιλαμβάνει τα δύο μέτρα και δύο σταθμά της κοινωνίας για την σεξουαλική ηθική και την προκατάληψη εναντίον των γυναικών, τις μεθόδους προώθησης των προϊόντων που επικεντρώνονται στην γυναίκα καταναλώτρια αλλά και η, κατά κύριο λόγο, οικιακή απασχόληση των γυναικών που τις γεμίζει απωθημένα. Στη δεύτερη, εντοπίζονται οι ειδικές ευκαιρίες για την διάπραξη εγκλημάτων που προσφέρονται στις γυναίκες μέσα από τους παραδοσιακούς πολιτισμικούς ρόλους της κοινωνίας μας. Η ίδια η κοινωνία και ο πολιτισμός μας δημιουργεί, κατά τον Pollak, τα απωθημένα στις γυναίκες αλλά και τις ευκαιρίες για να ακολουθήσουν μια έκνομη συμπεριφορά (Pollak, 1950: 158-159).

Ο Pollak καταλήγει στο συμπέρασμα πως το ποσοστό της γυναικείας εγκληματικότητας έχει υποεκτιμηθεί από την παραδοσιακή γνώμη, αφενός μεν, επειδή οι γυναίκες είναι προστατευμένες από την ανίχνευση της εγκληματικής τους συμπεριφοράς, αφετέρου δε, επειδή οι ίδιες είναι εκτεθειμένες σε πληθώρα πειρασμών και ευκαιριών που μπορούν να τις οδηγήσουν στο έγκλημα. Η εξήγηση της γυναικείας εγκληματικότητας, πρέπει να επιχειρείται στην βάση της αλληλεπίδρασης των βιολογικών και πολιτισμικών καθοριστικών παραγόντων οι οποίοι διακρίνουν τη γυναικεία από την ανδρική εγκληματικότητα, αφού, όπως υποστηρίζει ο Pollak, η εγκληματικότητα των γυναικών αντανακλά την βιολογική τους φύση σε ένα δεδομένο πολιτισμικό περιβάλλον (Pollak, 1950: 161).

4.3) Katharina Dalton (1916-2004) – Το προεμμηνορροϊκό σύνδρομο

Δεν ήταν μόνο ο Lombroso που συνδύασε τον έμμηνο κύκλο των γυναικών με την εγκληματική συμπεριφορά των γυναικών και με συγκεκριμένες εγκληματικές πράξεις όπως η βιαιοπραγία, η αντίσταση κατά της αρχής αλλά και κλοπές καταστημάτων

(Lombroso, 2004: 159-161). Το 1961, η Βρετανίδα γιατρός Katharina Dalton δημοσίευσε στο *British Medical Journal*, το άρθρο της με τίτλο *Menstruation and Crime*. Επρόκειτο για την έρευνά της πάνω στην επίδραση του προεμμηνορροϊκού συνδρόμου στην συμπεριφορά των γυναικών. Η Dalton ήταν εκείνη που επινόησε τον όρο “προεμμηνορροϊκό ή προεμμηνορρυσιακό σύνδρομο”. Ο λόγος ήταν όπως ομολόγησε, πως η ίδια υπέφερε από τα συμπτώματα του συνδρόμου και προσπάθησε να εντοπίσει τις αιτίες του αλλά και να βρει τρόπους θεραπείας του. Η Dalton παρατήρησε πως κατά τη προεμμηνορροϊκή φάση του ορμονικού της κύκλου υπέφερε από ημικρανίες οι οποίες υποχωρούσαν κατά την διάρκεια των περιόδων της εγκυμοσύνης. Η αιτία για αυτά τα συμπτώματα ήταν οι μειωμένες τιμές προγεστερόνης στον οργανισμό της και θεραπεύτηκε με ενέσεις προγεστερόνης (Τριβιζάς, 1995: 68-69).

Η έμμηνος ρύση έχει αποδειχθεί πως αλλοιώνει την απόδοση και την συμπεριφορά των γυναικών, υποστηρίζει η Dalton, προχωρώντας περαιτέρω τον συλλογισμό της στο κατά πόσο η εμμηνορροία μπορεί να αποτελέσει έναν εγκληματογόνο παράγοντα για τις γυναίκες. Προκειμένου να απαντήσει σε αυτήν την υπόθεση η Dalton για μια περίοδο έξι μηνών πήρε συνεντεύξεις από 386 νέες τροφίμους φυλακών – την πρώτη εβδομάδα μετά την καταδίκη τους – κάτω των 55 ετών αλλά και από εκείνες που είχαν αναφερθεί για κακή συμπεριφορά κατά την έκτιση της ποινής τους (Dalton, 1961: 1752, Τριβιζάς, 1995: 74).

Τα ευρήματα της έρευνάς της έδειξαν πως σχεδόν τα μισά εγκλήματα διαπράχθηκαν από τις γυναίκες κατά τη διάρκεια της έμμηνου ρύσης τους ή κατά την προεμμηνορροϊκή περίοδο, υπονοώντας για την Dalton την άμεση σχέση της έμμηνου ρύσης με τη γυναικεία εγκληματικότητα. Η έμμηνος ρύση φαίνεται να έχει σημαντικό ρόλο στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και κυρίως τις κλοπές, όπου αποτελούσαν σχεδόν το μισό της εγκληματικής δραστηριότητας των γυναικών. Άλλα εγκλήματα που διαπράχθηκαν κατά την περίοδο της έμμηνου περιόδου ήταν σε μεγάλο ποσοστό η πορνεία και σε μικρότερο ποσοστό η ανάρμοστη συμπεριφορά υπό την επήρεια αλκοόλ. Παρατηρήθηκε επίσης πως οι γυναίκες που δεν είχαν τεκνοποιήσει ήταν πιο πιθανό να εμφανίσουν εγκληματική συμπεριφορά στη προεμμηνορροϊκή περίοδο, ενώ εκείνες που είχαν τεκνοποιήσει να την εμφανίσουν κατά τη διάρκεια της έμμηνου ρύσης (Dalton, 1961: 1752).

Σύμφωνα με την Dalton, η επίδραση της εμμηνόρροιας είναι εμφανής ανάμεσα στις άτακτες μαθήτριες – οι ορμονικές αλλαγές κατά την εμμηνόρροια πιθανόν επηρεάζουν την δεκτικότητα στην πειθαρχία – στις γυναίκες που καταδικάστηκαν για πρώτη φορά και στις έγκλειστες με ανάρμοστη συμπεριφορά. Η Dalton, συνδέει τις ορμονικές αλλαγές που προκαλεί η έμμηνος ρύση στις γυναίκες, με την εγκληματική συμπεριφορά, τονίζοντας πως η εμμηνόρροια αλλά και το προεμμηνορροϊκό σύνδρομο μπορούν να οδηγήσουν στο έγκλημα τις γυναίκες ή πως είναι πιο πιθανό να ανιχνευθεί το έγκλημά τους εκείνη την περίοδο. Τα επακόλουθα χαρακτηριστικά του προεμμηνορροϊκού συνδρόμου όπως ο λήθαργος, η αργή αντίδραση και η νοητική νωθρότητα μπορούν να λειτουργήσουν αρνητικά για τις γυναίκες που εγκληματούν αφού τα εγκλήματά τους μπορεί να είναι πιο εύκολα ανιχνεύσιμα. Αλλά και συγκεκριμένα εγκλήματα, υποστηρίζει η Dalton, όπως η βιαιοπραγία, η παραμέληση τέκνων και η αυτοκτονία μπορούν να αποδοθούν στα αρνητικά συναισθήματα που αναπτύσσονται κατά την προεμμηνορροϊκή περίοδο όπως είναι το συναίσθημα της οξυθυμίας, η ληθαργία και η κατάθλιψη (Dalton, 1961: 1753).

4.4) Βιολογικές Εξηγήσεις – Λοιπές Ερευνητικές Απόπειρες

Η επίδραση του προεμμηνορροϊκού συνδρόμου στην γυναικεία παρεκκλίνουσα συμπεριφορά ήταν υπόθεση πολλών ερευνών το τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα. Η Erps, το 1962, πήρε συνέντευξη από 200 γυναίκες τροφίμους αγγλικής φυλακής, που είχαν καταδικαστεί για κλοπές καταστημάτων, προκειμένου να εξετάσει την σχέση της παράβασης με το σύνδρομο. Τα αποτελέσματα της έρευνάς της έδειξαν πως τα ποσοστά των κλοπών κατά την προεμμηνορροϊκή περίοδο, δεν μπορούν να αιτιολογήσουν σημαντική επίδραση του συνδρόμου στις εγκληματίες γυναίκες (Harry, 1987: 309-310).

Το 1971, οι Ellis και Austin, εξέτασαν τρεις συνεχόμενους έμμηνο κύκλους 45 γυναικών που είχαν καταδικαστεί για κακούργηματα στην Νότια Καρολίνα. Τα ευρήματα της έρευνάς τους, έδειξαν πως το 41% των επιθετικών συμπεριφορών συνέβησαν τέσσερις ημέρες πριν την έμμηνο ρύση και μέχρι την πρώτη μέρα της περιόδου (Harry, 1987: 310), ενώ, συναισθήματα όπως η ευερεθιστότητα και η απογοήτευση για τις σεξουαλικές ορμές, που θα δικαιολογούσαν αυτήν την αύξηση δεν παρατηρήθηκαν (Ellis and Austin, 1972: 394). Το 1974, οι Hands, Herbert και

Tennent, εξέτασαν αρχειακά δεδομένα 23 γυναικών φιλοξενούμενων σε νοσοκομειακή πτέρυγα ασφαλείας, επιχειρώντας να δουν την σχέση ανάμεσα στον έμμηνο κύκλο των γυναικών με τις μέρες που έμειναν στην απομόνωση. Παραδέχτηκαν πως δεν παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση των περιπτώσεων απομόνωσης και πως σε όλες τις μέρες του έμμηνου κύκλου υπήρχαν περιπτώσεις που οδηγήθηκαν στην απομόνωση, με μια μικρή αύξηση κατά τη διάρκεια της εβδομάδας πριν την έναρξη της έμμηνου ρύσης (Harry, 1987: 311).

Από το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, στο γενικότερο πλαίσιο των βιολογικών προσεγγίσεων για την εξήγηση του εγκληματικού φαινομένου κινήθηκαν πολλές έρευνες που εξέταζαν την σχέση του βιολογικού οργανισμού του ατόμου με την εκδήλωση της εγκληματικής συμπεριφοράς. Όπως αναφέρει ο Φαρσεδάκης στο έργο του *Παραβατικότητα και Κοινωνικός Έλεγχος των Ανηλίκων* (1985), οι έρευνες αυτές διακρίνονται στις εξής κατηγορίες: 1) *τις γενετικές έρευνες των χρωμοσωματικών ανωμαλιών* όπως η έρευνα του Μαρστανιώτη στο νοσοκομείο Παίδων, αλλά και τις έρευνες μονοζυγωτικών και διζυγωτικών διδύμων, όπως των Lange (1929), Legras (1932), Borgstrom (1939), Slater (1953) κ. α., σύμφωνα με τις οποίες δεν αποκλείεται γενετικά μεταβαλλόμενοι παράγοντες να προωθούν την εγκληματική συμπεριφορά (Φαρσεδάκης, 1985: 38), 2) *τις έρευνες φυσικών ασθενειών και μειονεξιών*, όπως των Stott (1966), West & Farrington (1973), Lewis & Shanok (1977) κ. α., οι οποίες δεν απέκλεισαν το ενδεχόμενο να υπάρχουν θετικοί συσχετισμοί μεταξύ των ασθενειών των παιδικών χρόνων και της εγκληματικής συμπεριφοράς (1985: 41), 3) *τις έρευνες του αυτόνομου νευρικού συστήματος* των Loeb και Mednick (1977), Wadsworth (1976), κ. α., οι οποίες μελέτησαν μεταξύ άλλων τις συγκινησιακές αντιδράσεις και την πρόβλεψη ή μη των αρνητικών εμπειριών, (1985: 42), 4) *τις νευροφυσιολογικές έρευνες* όπως των Ellenberger (1967) και Mednick & Volanka (1980), που επιχειρούσαν να εξηγήσουν την σχέση πιθανής ανωμαλίας στη φυσιολογική λειτουργία του εγκεφάλου (π.χ. επιληψία) και επιθετικής συμπεριφοράς (1985: 44), 5) *τις έρευνες των βιοχημικών παραγόντων*, μεταξύ των οποίων κάποιες αναφέρθηκαν παραπάνω, και τέλος 6) *τις έρευνες του δείκτη νοημοσύνης*, όπως των West & Farrington (1973), Hirschi (1969), Sturge (1982) κ.α., οι οποίες εξετάζουν την συσχέτιση μεταξύ χαμηλού δείκτη νοημοσύνης και εμφάνισης εγκληματικής συμπεριφοράς (Φαρσεδάκης, 1985: 45-47).

Η εγκληματολογική ανθρωπολογία, προοιωνίσε πολλά από αυτά που συμβαίνουν στην βιοεγκληματολογία σήμερα. Ο διαχωρισμός των γεννημένων εγκληματιών από άλλους παραβάτες, συνάδει με τον σημερινό, διαχωρισμό, ανάμεσα σε αυτούς που εγκληματούν δια βίου και εκείνους που περιορίζονται στην περίοδο της ανηλικότητας. Η βασική του θεωρία για τον εγκληματία, ως δείγμα αταβισμού, επίσης, αντηχεί στην σημερινή εξελικτική εγκληματολογία. Κατά την διάρκεια της παρούσας εργασίας, συναντήσαμε δυσκολίες, όσον αφορά στην εύρεση υλικού που να πραγματεύεται αμιγώς την γυναίκα εγκληματία. Πέρα από το έργο του Lombroso, δεν υπήρχαν μελέτες προσανατολισμένες αποκλειστικά στις γυναίκες εγκληματίες. Όσοι μπορούν να χαρακτηριστούν μαθητές και ακόλουθοι του Lombroso, εξαντλούσαν, εάν το έκαναν, την προσέγγιση της γυναίκας εγκληματία επίσης μέσα από το έργο του Lombroso, κάνοντας εκτενείς αναφορές στην θεωρία του.

5) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο Lombroso, συνέγραψε την *Γυναίκα Εγκληματία* με σκοπό την επανάληψη και ενίσχυση της θεωρίας του περί εκ γενετής εγκληματία. Επανέλαβε πως οι εγκληματίες αποτελούν οπισθοδρομήσεις σε προηγούμενα εξελικτικά στάδια, καταδικασμένοι να παραβιάζουν τους νόμους του πολιτισμού και εφάρμοσε στην έρευνα για την εγκληματία γυναίκα την ίδια μεθοδολογία που ακολούθησε για τον εγκληματία άνδρα.

Η μεθοδολογική προσέγγιση και η θεωρία του Lombroso, δεν πέρασε στο απυρόβλητο. Ο Γάλλος ανθρωπολόγος Leonce Manouvrier, παρομοίασε τις θεωρίες του Lombroso με το ντροπιαστικό σύστημα της φρενολογίας του Franz Joseph Gall, και επεσήμανε πως ο Lombroso απέτυχε να συλλέξει δεδομένα εντός διακριτών σειρών για την εθνικότητα, το φύλλο και την τάξη. Απαξίωσε τις στατιστικές μελέτες για τις εγκληματικές ανωμαλίες, υποστηρίζοντας πως δεν έγινε ποτέ σύγκριση με εξίσου μεγάλα δείγματα ‘έντιμων’ ανθρώπων. Χαρακτηρίζοντας την επιστήμη του Lombroso ως αναπόδεικτη, τον κατηγόρησε πως μέσα από την ποινικοποίηση των ανατομικών χαρακτηριστικών έβλαψε την επιστήμη της ανθρωπολογίας (Rafter, 2008: 79, Φαρσεδάκης, 2005: 91).

Ο, επίσης Γάλλος, ανθρωπολόγος Paul Topinard, αρνήθηκε να αναγνωρίσει την εγκληματική ανθρωπολογία ως τμήμα του επιστημονικού πεδίου του, ενώ ο κοινωνιολόγος Gabriel Tarde, επεσήμανε πως η εγκληματική ανθρωπολογία δε μπορούσε να εξηγήσει τις διαφορές στους δείκτες μεταξύ του ανδρικού και του γυναικείου εγκλήματος, από τη στιγμή που είχε ειπωθεί πως, οι εγκληματίες και των δύο φύλων μοιράζονταν τις ίδιες κρανιακές ανωμαλίες. Από την Αγγλία η κριτική ήρθε από τον ανθρωπολόγο Charles Goring, ο οποίος με μια πολυετή έρευνα και ανθρωπομετρική μελέτη 3.000 άγγλων κρατουμένων, κατέρριψε τη θεωρία του Lombroso για τα εκ γενετής χαρακτηριστικά του εγκληματία, τα οποία δε συνδέονταν ούτε στο ελάχιστο με την εγκληματικότητα. Τα αποτελέσματα της έρευνας δημοσιεύτηκαν στο έργο του *Ο Άγγλος Κατάδικος*, το 1913 (Φαρσεδάκης, 2005: 90-91).

Ο Γερμανός Hans Kurella, αν και υπερασπιστής του έργου του και θαυμαστής της προσωπικότητας του Lombroso, τονίζει πως ενώ, ο Lombroso κατείχε το πάθος των μεγάλων ερευνητών και την υπομονή ενός συλλέκτη, δεν ήταν τόσο προικισμένος με την ικανότητα να “κοσκινίζει” τα δεδομένα του και να τα συγκροτεί σύμφωνα με το φυσικό και όχι απλώς το επιφανειακό κριτήριο. Έτσι, συνεχίζει ο Kurella, πολλές φορές οδηγήθηκε ψευδώς, εξαιτίας της ζωηρής φαντασίας του, να αντιληφθεί διαισθητικές αναλογίες αλλά, να τις θεωρήσει ως ταυτοσημίες (Kurella, 1910: 98-10

Η Rafter, ασκεί κριτική στον Lombroso για το γεγονός πως ακόμα κι αν έκανε την διάκριση ανάμεσα σε πρωταρχικές και δευτερεύουσες ή στιγμιαίες αιτίες, στην πραγματικότητα η σκέψη του για τις αιτίες του εγκλήματος ήταν σε μεγάλο βαθμό ασυνάρτητη. Αφενός μεν, δεν εξήγησε επαρκώς πως συνδέονται οι απόλυτες αιτίες με τις στιγμιαίες, αφετέρου δε, πρόσθεσε και άλλες κύριες αιτίες όπως, τη διανοητική διαταραχή και την ηθική παραφροσύνη, την επιληψία και τον εκφυλισμό. Όλα αυτά χωρίς να διευκρινίσει με σαφήνεια την σχέση τους με τον αταβισμό. Η επιστήμη του Lombroso έπεσε θύμα της προσωπικότητάς του, υποστηρίζει και η Rafter. Η βιασύνη του να συλλέξει τα δεδομένα του, σπάνια ελέγχοντάς τα, και η υπερβολή του στην αποτύπωση των συμπερασμάτων του, δεν του άφηνε χρόνο ώστε να επανεξετάσει τα στοιχεία για τη λογική συνέπεια της θεωρίας του. Προσπάθησε να αποδείξει τη θεωρία του με οποιονδήποτε τρόπο μπορούσε – λαογραφικά στοιχεία, φωτογραφίες από τέρατα, χαρακτήρες του Σαίξπηρ ακόμα και ανέκδοτα. Αποδεικτικά στοιχεία όπως, φωτογραφίες από τη σύλληψη, χάρτες εγκλημάτων, τατουάζ, κέρνες μάσκες

θανάτου και διατηρημένοι σε άλμη εγκέφαλοι εγκληματιών, πλούτιζαν τη συλλογή των δεδομένων του. Όλα τα έργα του Lombroso, περιείχαν εικόνες από τα δεδομένα του, προκειμένου να πείσουν τους μη επιστήμονες για την εγκυρότητα της εγκληματικής ανθρωπολογίας (2008: 79-81).

Η Gibson, ασκεί κριτική στον Lombroso για το γεγονός πως αντιλήφθηκε μόνο τον εγκλειστο πληθυσμό ως εγκληματίες παραβλέποντας τον “σκοτεινό αριθμό” της εγκληματικότητας την ίδια στιγμή που οι Ιταλοί στατιστικολόγοι αντιλαμβάνονταν πως πολλά εγκλήματα δεν εντοπίζονταν. Ο Lombroso, σύμφωνα με την Gibson, απέτυχε να ορίσει επ’ ακριβώς τον εγκληματία και να απαντήσει αν τον έκρινε βάσει των σωματικών – ψυχολογικών χαρακτηριστικών ή βάσει του τύπου του εγκλήματος. Επιπλέον, αναρωτιέται πως θα μπορούσε η κλασική σχολή του ποινικού δικαίου, την οποία ο Lombroso θεωρούσε παραδοσιακή και αναχρονιστική, να παράγει έναν πληθυσμό εγκλειστών που με τα θετικιστικά κριτήρια του Lombroso ήταν οι γεννημένοι εγκληματίες. Επιπλέον, σύμφωνα με την Gibson, ο Lombroso δεν έκανε την διάκριση ανάμεσα σε αυτούς που εξέτιαν την ποινή τους και σε αυτούς των οποίων τα αδικήματα ήταν υπό εκδίκηση, διεξάγοντας την έρευνά του ανάμεσα σε πληθυσμούς που ενδεχομένως να αποδεικνύονταν αθώοι. Η έρευνα του Lombroso ήταν γεμάτη εσφαλμένες υποθέσεις, ελαττωματικές μεθόδους και προκαταλήψεις, τονίζει η Gibson (στο Knepper & Ystehede, 2013: 38-39).

Σύμφωνα με την Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, οι θέσεις του Lombroso για την εγκληματική ανδρική φύση, την ακίνδυνη γυναικεία, αλλά, και, την ανώμαλη από γενετική άποψη γυναίκα που εγκληματεί φέροντας ανδρικά βιο-φυσιολογικά και ψυχικά χαρακτηριστικά, μπορεί να εναρμονίζονται με την μειωμένη γυναικεία εγκληματικότητα δεν δικαιολογούν ωστόσο την πιο ήπια μορφή της. Επιπλέον, ούτε ο κανόνας της ανδρογυναίκας εγκληματία επαληθεύτηκε (Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, 1991: 149).

Ένα από τα βασικά θέματα της επιχειρηματολογίας του Lombroso είναι πως η θεωρία του για την εγκληματική συμπεριφορά της γυναίκας έχει πολλά κενά σημεία. Από τη μια, η φύση της γυναίκας είναι μη-εγκληματική και συμπονετική ενώ, από την άλλη, είναι σκληρή και ψυχρή. Κάποιος μπορεί να δει τις αντιφάσεις στον μύθο της συμπονετικής γυναίκας με τα ψυχρά συναισθήματα (Klein, 1972: 7 · Νόβα-Καλτσούνη, 1989: 172 · Πετούση, 2001: 114). Αυτό το δίπτυχο βασίστηκε στην

διάκριση της γυναίκας σε ‘καλή’ και ‘κακή’ γυναίκα, τονίζει η Klein. Ανάλογα με το θεωρητικό μονοπάτι που ήθελε να ακολουθήσει ο Lombroso ή για να αποφύγει τα λογικά αδιέξοδα, οι γυναίκες μπορούσαν να είναι επίσης, ευάλωτες, ευλαβείς, λογικές αλλά, και, ανθεκτικές, ανήθικες και παράλογες (Klein, 1972: 8).

Στην προσπάθεια να απαντηθεί το ερώτημα γιατί η γυναικεία εγκληματικότητα είναι εμφανώς μικρότερη από την ανδρική, την στιγμή που οι γυναίκες είναι περισσότερο σκληρές και εκδικητικές από τους άνδρες, ο Lombroso υποστήριξε πως οι γυναίκες εγκληματούν λιγότερο επειδή είναι περισσότερο αταβιστικές προσωπικότητες από τους άνδρες και πιο κοντά σε κατώτερες μορφές ζωής – να θυμίσουμε πως ο αταβισμός είναι η αιτία της εγκληματικής συμπεριφοράς για τον Lombroso (Klein, 1972: 9 Μαυρή, 1988: 151). Όπως υποστηρίζει ο Λάζος, ο Lombroso χρησιμοποιεί την εκδιδόμενη με ανακρίβεια προκειμένου να ξεφύγει από λογικά αδιέξοδα – κάποιες φορές την εντάσσει σε μια ενιαία ομάδα με τις εγκληματίες, άλλες την θεωρεί περισσότερο πρωτόγονη και άλλες με περισσότερα εκφυλιστικά χαρακτηριστικά από τις εγκληματίες, ενώ, κάποιες φορές την ορίζει ως γυναίκα που παρέχει πορνικές υπηρεσίες και άλλες ως οποιαδήποτε γυναίκα που έχει σεξουαλικές επαφές εκτός γάμου (Λάζος, 2018: 44).

Αν και το έργο του Lombroso *Η Γυναίκα Εγκληματίας*, συνιστά ίσως, την πιο διεξοδική προσπάθεια απόδειξης της γυναικείας κατωτερότητας, οι ιδέες του για την φύση των γυναικών συνέχισαν να αναπτύσσονται μέσα και από άλλα έργα για το γυναικείο έγκλημα. Η ιδέα της σωματικής ακινησίας και της ψυχολογικής παθητικότητας, αλλά, και της έμφυτης ανηθικότητας των γυναικών, που υποστήριξε ο Lombroso, εντοπίζεται στα έργα των Thomas και Pollak.

Οι θέσεις του Thomas για το περισσότερο ευαίσθητο νευρικό σύστημα των γυναικών και την έντονη ανάγκη τους για αγάπη, η οποία όταν δεν καλύπτεται γίνεται παράγοντας αντικοινωνικής και εγκληματικής συμπεριφοράς δε δικαιολογούν την ποσοτικά μικρότερη γυναικεία συμπεριφορά, υποστηρίζει η Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου. Πέρα από το γεγονός πως παραμένουν αναπόδεικτες οι θέσεις περί ψυχικών ιδιαιτεροτήτων της γυναίκας και ιδιαίτερης κατασκευής του γυναικείου νευρικού συστήματος, η Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, κρίνει πως ο Thomas δεν έλαβε υπόψη του τους κοινωνικούς παράγοντες που σχηματίζουν τα χαρακτηριστικά των γυναικών (Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, 1991: 152). Η Klein υποστηρίζει

πως ο Thomas απέτυχε να αναγνωρίσει τις ανθρώπινες ανάγκες και σχέσεις, ενώ, αγνόησε την επίδραση των οικονομικών παραγόντων προκειμένου να εξηγήσει την γυναικεία εγκληματικότητα (Klein, 1973:15-16).

Ο Pollak, υποστηρίζει η Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, αποδίδει την γυναικεία εγκληματικότητα στην αυξημένη καταπίεση και στην κοινωνική υποβάθμιση των γυναικών – το έγκλημα έχει εκδικητικό χαρακτήρα κατά των ανδρών που καταπιέζουν και υποτιμούν – θα έπρεπε ως εκ τούτου οι γυναίκες να υπερέχουν σε εγκληματικές πράξεις εξαιτίας της καταπίεσής τους, γεγονός που δεν ισχύει. Αντιθέτως, ο ίδιος, μετέπειτα ισχυρίστηκε πως η μεγαλύτερη ελευθερία που κατέκτησαν οι γυναίκες τους παρείχε ευκαιρίες για την τέλεση εγκληματικών πράξεων (Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, 1991: 151).

Η Klein αρνείται την θέση του Pollak για τον ιπποτισμό που επιδεικνύει το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης στις γυναίκες που κατηγορούνται για εγκληματικές πράξεις, τονίζοντας, πως με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης εμπλέκονται κυρίως φτωχές και γυναίκες του Τρίτου Κόσμου ή λευκές που ανήκουν στην μεσαία τάξη και έχουν επαναστατήσει αποκλείοντας τον εαυτό τους από τους ορισμούς της θηλυκότητας και αυτές οι γυναίκες, τονίζει η Klein, αποκλείονται εκ των πραγμάτων από μια ιπποτική μεταχείριση. Ο ιπποτισμός του Pollak, είναι ως εκ τούτου, μια ρατσιστική και ταξιστική αντίληψη που εδράζει στην ιδέα της ευπρεπούς και εύπορης λευκής γυναίκας η οποία σύμφωνα με την Klein, δεν έρχεται σχεδόν ποτέ σε επαφή με το ποινικό σύστημα δικαιοσύνης (Klein, 1973: 23)

Όπως υποστηρίζει η Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, ούτε η εξηγητική απόπειρα της γυναικείας εγκληματικότητας υπό το πρίσμα του προεμμηνορρυσιακού συνδρόμου μπορεί να ευσταθεί από την στιγμή που πρόκειται για μια επαναλαμβανόμενη κατάσταση στο μεγαλύτερο μέρος της ζωής των όλων των γυναικών. Αν υπήρχε συσχέτιση θα έπρεπε η εγκληματικότητα των γυναικών να ήταν μονίμως ‘αυξημένη και οξυμένη’, τονίζει η Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου (Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, 1991: 150).

Η σύνδεση και η εξήγηση της εγκληματικής συμπεριφοράς των γυναικών με τις φάσεις του έμμηνου κύκλου τους, κατά τις οποίες φάσεις, η γυναικεία βιολογία μεταβάλλεται εξαιτίας των αυξομειούμενων ορμονών που προκαλούν διαταραχές, αν και χρησιμοποιήθηκε αρκετές φορές επιτυχώς για την δικαστική υπεράσπιση των

γυναικών, αποδυναμώνει την αξιοπιστία των γυναικών. Επιχειρηματολογώντας πως το προεμνηρορροϊκό σύνδρομο επηρεάζει αρνητικά την γυναικεία συμπεριφορά εν γένει, νομιμοποιείται η θέση που ορίζει σε βιολογική βάση την γυναικεία συμπεριφορά και απαξιεί την ορθολογική και οργανωμένη σκέψη της γυναίκας, διευκολύνοντας ακόμα περισσότερο τον αποκλεισμό της από τη δημόσια σφαίρα (Πετούση, 2001: 130).

Η Smart, τονίζει πως είναι παραπλανητικό να παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία για την γυναικεία εγκληματικότητα, που αφορούν μόνο μια δεκαετία. Προκαλεί έκπληξη συνεχίζει, το γεγονός πως και ο Lombroso και ο Thomas και ο Pollak σε διαφορετικές δεκαετίες ο καθένας, συζητάνε για την αύξηση της εγκληματικότητας κάθε φορά ως ένα νέο κοινωνικό πρόβλημα. Αυτή η τακτική επανάληψη της θέσης σε μια διάρκεια περίπου 100 ετών δεν επιτρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα σύγχρονο φαινόμενο, υποστηρίζει η Smart (1979: 53).

Η εγκληματολογική έρευνα για την γυναικεία εγκληματικότητα, βασίστηκε κατά κύριο λόγο στην βιολογική υπόσταση της γυναίκας η οποία χαρακτηρίζεται από υποδεέστερη του άνδρα σωματική κατασκευή και μειωμένη ρώμη, αλλά και στις βιολογικές ιδιαιτερότητες της γυναίκας όπως η έμμηνος ρύση, η εγκυμοσύνη και η εμμηνόπαυση. Οι θεωρίες που στηρίζονται στην βιολογική σύσταση της γυναίκας, αποφεύγουν να αναγνωρίσουν την επίδραση των κοινωνικών και ψυχοδυναμικών διαδικασιών στην υιοθέτηση του γυναικείου ρόλου (Χάϊδου, 1996: 268).

Οι σύγχρονες βιολογικές προσεγγίσεις για την εξήγηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς και κατ' επέκταση της εγκληματικής συμπεριφοράς, δεν εξαντλούνται πλέον στην μέτρηση των κεφαλικών αλλοιώσεων, των εκφυλιστικών χαρακτηριστικών του προσώπου ή αταβιστικών στιγμάτων ή της σωματικής διάπλασης ή μάλλον δυσπλασίας. Αντιθέτως, οι έρευνες έχουν περάσει στο πεδίο των γονιδιακών και των ενδοκρινολογικών αιτιάσεων, υποστηρίζοντας πως τα γονίδια και οι ορμόνες μπορούν να ορίσουν την ανθρώπινη συμπεριφορά προωθώντας ενδεχομένως σε κάποιες περιπτώσεις την επιθετικότητα. Ο αναδύομενος κλάδος της Βιοεγκληματολογίας, μελετά τον τρόπο με τον οποίο διασταυρώνονται και αλληλεπιδρούν οι βιολογικοί και κοινωνικοί παράγοντες στην εμφάνιση της εγκληματικής συμπεριφοράς – ένα πεδίο που χρίζει περαιτέρω εξέτασης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Adalbert, Albrecht, (1910) Cesare Lombroso. A Glance at his Life Work, Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology. Vol 1, No.2, Northwestern University. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/1133036>

Broca, Paul, (1861) *Sur le Volume et la Forme du Cerveau Suivant les Individus et Suivant les Races*. Bulletin Societe d' Anthropologie, Paris 2: 139-207, 301-321, 441-446.

Broca, Paul (1873a) *Sur les Cranes de la Caverne de L' Homme-Mort* (Lozere) *Revue d' Anthropologie* 2: pp. 1-53.

Βλάχου, Βίκυ (2017) *Ιστορική Επισκόπηση των Εγκληματολογικών Θεωριών κατά τον 19^ο αιώνα – Η Γένεση της Εγκληματολογίας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Combe, George (1841) *Notes on the United States of North America during a Phrenological Visit in 1838-9-40* (3 vols). Edinburgh: Maclachlan, Steward & Company.

Combe, George (1854) *Remarks on the Principles of Criminal Legislation of Phrenology to Criminal Legislation and the Practice of Prison Discipline*. London: Simpkin, Marshal.

Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Α., (1991), *Οι ιδιαιτερότητες της γυναικείας εγκληματικότητας: Μια απόπειρα εξήγησης τους*, στο: Αφιέρωμα στη μνήμη Ηλία Δασκαλάκη, Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

D' Agostino, Peter (2002) *Craniums, Criminals, and the 'Cursed Race': Italian Anthropology in American Racial Thought, 1861-1924*. *Comparative Studies in Society and History*, Vol.44, No2, Cambridge University Press.

Dain, Norman (1964) *Concepts of Insanity in the United States, 1789–1865*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Dalton, Katharina, (1961) *Menstruation and Crime*, *British Medical Journal*, Vol. 2

Darwin, Charles (1871) *The Descent of Man, and Selection in Relation to Sex*. Repr. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1981.

Dickie , J. (1999). *Darkest Italy: The Nation and Stereotypes of the Messogiorno, 1860-1900*. London: Macmillan.

Ellis, D. P, & Austin, P. (1971) *Menstruation and Aggressive Behavior in a Correctional Center for Women*, *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*.

Φαρσεδάκης, Ιάκωβος (1985) *Παραβατικότητα και Κοινωνικός Έλεγχος των Ανηλίκων*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Φαρσεδάκης, Ιάκωβος, (1990) *Η Εγκληματολογική Σκέψη απ' την Αρχαιότητα ως τις Μέρες μας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Φαρσεδάκης, Ιάκωβος (2005) *Στοιχεία Εγκληματολογίας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Gall, Franz Josef (1825) *Sur les Fonctions du Cerveau et Sur Celles Chacune de ses Parties* (6 vols). Paris: J. – B. Balliere.

Gibson, Mary (2002) *Born to Crime: Cesare Lombroso and the Italian Origins of Biological Criminology*. Westport, CT: Praeger.

Gibson, Mary (2013) *Cesare Lombroso, Prison Science, and Penal Policy, to The Cesare Lombroso Handbook*, edited by Paul Knepper and P. J Ystehede, Routledge, London.

Gould, Stephen Jay. (1981) *The Mismeasure of Man*. New York: Norton.

Haeckel, Ernst (1898) (orig. 1868) *Naturliche Schöpfungs-Geschichte*, 2Vols, Berlin: Durck und Verbag von Georg Reiner.

Harry, B. & Balcer, C., (1987) *Menstruation and Crime: A Critical Review of the Literature From the Clinical Criminology Perspective*, Behavioral Sciences & The Law, Vol. 5

Klein, Dorie (1973) *The Etiology of Female Crime: A review of the Literature*, Issues in Criminology 8:3-30.

Klein, Dorie, (1975) *The Etiology of Female Crime*, Issues in Criminology, Vol. 8. Available at <http://www.jstor.org/stable/42909683>

Kurella, Hans. (1910) *Cesare Lombroso: A Man of Science*. New York: Rebman.

Le Bon, G. (1879) *Recherches Anatomiques et Mathematiques sur lee Lois de Variations du Volume du Cerveau et sur Leurs Relations avec l' Intelligence*. *Revue d' Anthropologie*, 2nd series, vol. 2, pp. 27-104.

Lombroso, Cesare and Ferrero G. (1895) *The Female Offender*. With an introduction by W. D Morrison. New York: Appleton.

Lombroso, Cesare (1911) Introduction. In Gina Lombroso – Ferrero, *Criminal Man According to the Classification of Cesare Lombroso*, xxi-xxx. Repr., Montclair, NJ: Patterson Smith, 1972.

Lombroso, Cesare and Ferrero G. (2004) *Criminal Woman, the Prostitute, and the Normal Woman*. Translated and edited by N. H. Rafter and M. Gibson. Durham, NC: Duke University Press.

Lombroso, Cesare (2006) *Criminal Man. Trans. and with a new introduction by Mary Gibson and Nicole Hahn Rafter*. Durham, NC: Duke University Press (forthcoming).

Λάζος, Γρηγόρης, (2019) *Σημειώσεις για το Μάθημα Βιολογία και Έγκλημα*. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Maudsley, Henry, (1874) *Responsibility in Mental Disease*. London: Henry S. King.

Morel, B. A. [Benedict Auguste] (1857) *Traite des degenerescences physiques intellectuelles et morales de l'espece humaine*. Paris: J.B. Bailliere.

Μαυρής, Μ., (1988) *Γυναικεία Εγκληματικότητα*, Αθήνα: Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Τ.68^A

Νόβα – Καλτσούνη, Χ., (1989) *Η Εγκληματική Δραστηριότητα της Γυναίκας*, Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Pick, Daniel, (1986) *The Faces of Anarchy: Lombroso and the Politics of Criminal Science in post-Unification Italy*. History Workshop Journal 21: 60-86.

Pick, Daniel, (1989) *Faces of Degeneration: A European Disorder, c. 1848–1918*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pinel, Philippe (1806) *A Treatise on Insanity*. Trans. D.D. Davis, M.D. Sheffield [England]. Printed by W. Todd for Messrs. Cadell and Davies, London.

Pollak Otto, (1961) *The Criminality of Women*, New York: A.S. Barnew & Company.

Prichard, James Cowles (1835) *A Treatise on Insanity*. London: Shenvood, Gilbert and Piper.

Πετούση, Βασιλική, (2001) *Η Φύση της Γυναίκας και ο Ιπποτισμός του Ανδρα: Κλασικές Θεωρίες και Προτάσεις για τη Γυναικεία Εγκληματικότητα*, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Τ. 106

Rafter, Nicole Hahn (1997) *Creating Born Criminals*. Urbana, IL: University of Illinois Press.

Rafter, Nicole (2004) 'The Unrepentant Horse-Slasher and the Origins of Criminological Thought', *Criminology* 42(4): 977–1006.

Rafter, Nicole Hahn(2005). *The Murderous Dutch Fiddler: Criminology, History, and the Problem of Phrenology*. Theoretical Criminology.

Rafter, Nicole Hahn (2008b). *The Criminal Brain: Understanding Biological Theories of Crime*. New York, NY: New York University Press

Rafter, Nicole Hahn (2013) *La Donna Delinquente*, to *The Cesare Lombroso Handbook*, edited by Paul Knepper and P. J Ystehede, Routledge, London.

Sampson, M.B. (1843) *The Phrenological Theory of the Treatment of Criminals Defended*. London: Samuel Highley

Smart, Carol, (1977), *Criminological Theory: Its Ideology and Implications concerning Women*, London: The British Journal of Sociology, Vol. 28. Available at <http://www.jstor.org/stable/589710>

Smart, Carol, και B. Smart (επιμ.) (1978), *Women, Sexuality and Social Control*, London: Routledge and Kegan Paul.

Smart Carol, (1979), *The New Female Offender: Reality or Myth*, London: British Journal of Criminology, Vol. 19. Available at <http://www.jstor.org/stable/23636551>

Spencer, Herbert (1876a) *Principles of Sociology*. Abridged ed (1969) ed. Stanislav Andreski, London: Macmillan.

Strahan, S. A. K. (1892) *Marriage and Disease: A Study of Heredity and the More Important Family Degenerations*, New York: D. Appleton

Thomas W. I., (1923), *The Unadjusted Girl*, Boston: Little Brown and Company

Thomson J. Bruce (1870a) *The Hereditary nature of crime*, Journal of Mental Science 15:487-498.

Τριβιζάς, Ε., (1995), *Το Προεμμηνορροϊακό Σύνδρομο και η Γυναικεία Εγκληματικότητα*. Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Van Wyhe, John (2002) *The History of Phrenology on the Web*. Available at <http://pages.britishlibrary.net/phrenology/> (accessed 20 April 2004).

Χάιδου, Α. (1996), *Θετικιστική Εγκληματολογία. Αιτιολογικές προσεγγίσεις του εγκληματικού φαινομένου*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.